

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**AGRESIA AKO ODPOVEĎ NA SEXUÁLNU ŽIARLIVOSŤ
AGGRESSION AS A RESPONSE TO SEXUAL JEALOUSY**

Magisterská diplomová práca

Autor: Dominika Bartková

Vedúca práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

OLOMOUC

2012

PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujem, že som magisterskú diplomovú prácu na tému: „Agresia ako odpoveď na sexuálnu žiarlivosť“ vypracovala samostatne pod odborným dohľadom vedúceho diplomovej práce a riadne uviedla všetky použité podklady a literatúru.

„Ochrana informací v súlade s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonom a smernicí rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění. Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích. Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.“

V Olomouci dňa 2.4.2012

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste chcem poďakovať p. PhDr. Olge Pechovej, Ph.D. za odborné vedenie, vrúcny prístup, rady a konštruktívne pripomienky, ktoré mi pri spracovaní diplomovej práce poskytla. Moje ďalšie poďakovanie patrí Mgr. Danielovi Dostálovi za odbornú pomoc.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
Teoretická časť	7
1. Žiarlivosť	7
1.1. Definícia a druhy žiarlivosti	7
1.2. Niektoré ďalšie druhy žiarlivosti	10
1.3. Faktory žiarlivostného postoja.....	11
1.4. Život bez žiarlivosti?	13
1.5. Dominantná a submisívna pozícia vo vzťahu a žiarlivosť	14
1.5.1. Submisívny partner a žiarlivosť.....	15
1.5.2. Dominantný partner a žiarlivosť.	15
1.6. Model romantickej žiarlivosti	16
1.7. Gender rozdiely v romantickej žiarlivosti.....	18
1.8. Dimenzia prítlačivosti vo vzťahu	20
2. Agresia.....	22
2.1. Definícia agresie	22
2.1.1. Príbuzné pojmy	23
2.2. Typy a formy agresie.....	24
2.2.1. Typy agresie.....	25
2.2.2. Formy agresie	26
2.3. Teórie vysvetľujúce agresiu	26
2.3.1. Psychoanalytický pohľad.....	26
2.3.2. Etologický pohľad K. Lorenza	27
2.3.3. Hypotéza frustrácia – agresia	27
2.3.4. Teória sociálneho učenia	27
2.3.5. Interakčné chápanie agresie.....	28

2.4.Faktory priamo vyvolávajúce agresiu	28
2.4.1.Biologické predpoklady agresie	30
2.4.2.Alkohol a drogy	32
2.4.3.Environmentálne faktory	33
2.4.4.Sociálne faktory.....	33
2.5.Vplyv gender na agresívne správanie	35
3. Žiarlivosť a agresia	37
3.1.Domáce násilie a žiarlivosť	37
3.2.Spúšťače žiarlivosti	41
Empirická časť	43
4.Vymedzenie výskumného problému, výskumných cieľov.....	43
4.1. Výskumné hypotézy.....	43
4.2. Metodologický rámec výskumu	44
4.2.1.Organizácia šetrenia, typ výskumu	44
4.2.2.Výskumný súbor.....	44
4.2.3. Metodika zberu dát.....	46
4.2.4. Rozbor dotazníka	46
4.2.5.Zdôvodnenie použitej metodiky.....	49
4.2.6.Metodika spracovania dát a výsledky výskumu.	51
4.3.Zhodnotenie platnosti hypotéz	55
5. Diskusia	57
6. Záver.....	61
7. Súhrn	62
Literatúra.....	65
Prílohy.....	68

Úvod

O fenoméne žiarlivosti sa v našej spoločnosti diskutuje už od čias historických. Žiarlivosť je mnohokrát inšpiráciou pre literárnu či hudobnú tvorbu. Stále prebiehajúca reštrukturalizácia rodiny núti mladých ľudí prekonať vžitú predstavu romantického vzťahu. Predstavu ideálneho, šťastného páru, ktorého vzťah je samoudržiavací, existujúci bez akejkoľvek potreby pracovať na ňom a nielo prekonávať deštrukčné sily žiarlivosti. Nebezpečenstvo žiarlivosti nespočíva iba v postupnom znižovaní kvality partnerského vzťahu. Žiarlivosť sa podieľa na vzniku veľkých interpersonálnych konfliktov a je uvádzaná ako jedným z hlavných problémov manželských párov vyhľadávajúcich pomoc v manželských poradniach. Smutnou súčasťou prejavov žiarlivosti býva pridruženie agresie do interakcie partnerov. Agresívne správanie podmieneného žiarlivosťou môže eskalovať do veľmi nebezpečných rozmerov.

Témou žiarlivosti sme sa zaoberali aj v ročníkovej práci. Skúmali sme vzťah žiarlivosti a sebahodnotenia a zaoberali sme sa postojom mužov a žien k forme nevery.

V našej diplomovej práci máme za cieľ preskúmať vzťah agresie a žiarlivosti. Dôležité sú pre nás tzv. spúšťače, ktoré vyvolávajú nielen žiarlivostné, ale aj agresívne reakcie. Kladieme si otázku rozdielu vnímania týchto spúšťačov medzi mužmi a ženami.

Teoretická časť

1. Žiarlivosť

Existujú rôzne spôsoby vysvetlenia, čo je žiarlivosť. V prvom rade je dôležité si odlíšiť žiarlivosť romantickú a žiarlivosť detskú. Žiarlivosť romantická je žiarlivosť vyskytujúca sa v romantických a sexuálnych vzťahoch. Dôležité je poznamenať, že ľudia môžu byť v romantickom vzťahu aj bez toho, aby sa správali sexuálne, a že ľudia, ktorí spolu sexuálne žijú, nemusia mať romantický vzťah. Prvé prejavy sa môžu vyskytnúť už v ranom detstve, keď si dieťa uvedomí príchod rivala (otca, súrodenca) do, pre dieťa, ideálneho citového vzťahu s matkou. Vtedy hovoríme o detskej žiarlivosti, ktorú by sme však mohli považovať za prirodzenú (De Lomas, 2007). Pre dieťa je dôležité, aby pocity strachu, že príde o náklonnosť matky a pocity neistoty, že sa musí deliť o matkinu pozornosť, mohlo otvorene vyjadriť. Dieťa túži svoju matku vlastniť, chce byť stredobodom jej pozornosti, no zisťuje, že to možné nie je. Na základe tohto rozporu sa potom utvára jeho vzťah k ľuďom a k svetu. Preto spôsob, akým sa vyrovnáme so žiarlivosťou v detstve, ovplyvňuje naše vzťahy v dospelosti.

Nielen v bežnom živote sa mnohokrát zamieňajú žiarlivosť so závišťou. Rozdiel sa začína už v podtexte. Mnohí nemajú problém priznať nahlas: Žiarlim. Dokonca to považujú za jednoznačný dôkaz lásky a odvolávajú sa na zľudovený výrok Sv. Augustína: kto nežiarli, nemiluje. No kto si nahlas prizná, že závidí? Avšak aj napriek rozdielu, že podtextom výbuchu žiarlivosti je láska a podtextom závidi je nenávisť, možno ich zaradiť do jednej kategórie. Obe spôsobujú človeku trápenie.

1.1. Definícia a druhy žiarlivosti

White a Mullen (2006) sa snažia vyhnúť skonkrétneiu žiarlivosti ako emócie, myslenia či správania tým, že ju vnímajú ako „koncept týkajúci sa vzorcov udalostí, nie udalostí samotných.“

Uvádzajú svoju definíciu: „Romantická žiarlivosť je komplexom myšlienok, emócií a činov, ktoré sú následkom straty či ohrozenia sebaúcty a/alebo existencie

či kvality romantického vzťahu. Vnímaná strata alebo ohrozenie vzniká vnímaním skutočnej či potenciálnej romantickej náklonnosti medzi našim partnerom a (možno imaginárnym) rivalom.“ (White & Mullen, 2006, s.27)

Táto definícia má niekoľko dôležitých rysov:

1. Žiarlivosť je komplex myšlienok, emócií a činov, pričom „komplex“ znamená celok zložený zo vzájomne prepojených častí.
2. Strata alebo ohrozenie sebaúcty ani ohrozenie romantického vzťahu nie sú považované za primárne psychologické spúšťače tohto komplexu, za jeho spustenie môžu byť zodpovedné akékoľvek myšlienky, emócie a činy, ktoré sa rozvinú po strate či ohrození skôr vlastného self ako vzťahu.
3. Nezáleží, či je rival ilúziou žiarlivej osoby, alebo existuje naozaj, pretože v oboch prípadoch táto osoba jedná, ako keby tam niekto bol. Preto spôsob, akým žiarlivý človek hodnotí vzťahy medzi self, partnerom a rivalom, môže byť príčinou žiarlivostného komplexu.
4. Činy a pocity žiarlivca voči rivalovi sa môžu javiť racionálne, iked' je predpoklad existencie rivala nezaručený či iracionálny.
5. Vnímanie možnosti rozvinutia rivalského vzťahu je rovnako silné ako vnímanie skutočného rivalského vzťahu.
6. Problém neopätovanej lásky je taktiež zahrnutý v definícii, a to dvoma spôsobmi: ohrozenie sa primárne týka najmä sebaúcty, pokiaľ medzi žiarlivou osobou a milovanou žiaden romantický vzťah neexistuje. Alebo si žiarlivec predstavuje, že romantický vzťah skutočne existuje, avšak z pohľadu externého pozorovateľa ide iba o jednostrannú predstavu.
7. Rivalský vzťah hneď nemusí znamenať koniec primárneho vzťahu, mnohokrát má za následky skôr zmenšenie dôvery či narušenie emocionálnej podpory.
8. Spôsob, akým sa žiarlivosť vo vzťahu rozvíja a odohráva, môže byť ovplyvnený charakterom vzťahu. Tento charakter je určený zmesou rôznych druhov lásky, napr. vášnivá, súcitná, priateľská. (White & Mullen, 2006)

White a Mullen (2006) sa zároveň domnievajú, že komplex je niečo časovo stabilné a môžeme ho teda považovať za vzorec. Žiarlivá osoba môže vykazovať rôzne vzorce v priebehu času, môže alternovať medzi dvoma a viacerými vzorcami, čo znamená, že neexistuje žiadny jediný vzorec emócií, myšlienok

a správania, ktorý je jediným prejavom žiarlivosti. Takých prejavov je možných nespočetne veľa.

Pascale de Lomas uvádza, že žiarlivosť v dospelom veku sa vysvetľuje citovým strádaním, neschopnosťou uspokojiť svoje potreby a nedostatkom sebavedomia. Uvádza tvrdenie psychoterapeuta Gérarda Leleu: „Podstatou žiarlivosti sú dva veľké strachy: že budem opustený, a obava, že nie som dostatočne ocenený. Dospelý žiarlivec tak vlastne iba opakuje svoje úzkosti z detstva, s ktorými sa nevyrovnal. Táto hlboká devalorizácia samého seba a nedostatok sebadôvery sa potom prejavujú takmer všade: v rodine, v práci, v spoločnosti, v manželstve.“ (De Lomas, 2007, s.16) Autorka spomína aj tzv. krízu žiarlivosti, ktorá je často extrémne silnou psychickou agresiou. Žiarlivosť je zložitá emocionálna reakcia, v ktorej sa miešajú vnútorné a vonkajšie vplyvy s psychickým a fyzickým stavom jedinca. V danej chvíli musí človek čeliť veľkému množstvu pocitov a pochyb. Jednotlivé emócie (poníženie, úzkosť, hnev, smútok, strach, hanba, túžba) sa miešajú a prejaví sa to aj vo fyzickej sfére - krv natečie do hlavy, závrate, žalúdok sa stiahne, ruky sa chvejú, tachykardia. Prvotné emócie sú potom nahradené pocitom beznádeje a menejcennosti, nastupuje žiaľ.

Plzák vníma žiarlivostné správanie ako reakciu na celú škálu spúšťacích podmienok, ktorú nazýva *abecedou vstupu*. Aby bol systém uvedený do činnosti, musí byť na takzvaných vstupných kanáloch zabezpečená istá sada javov. Tento systém však možno aplikovať nielen na žiarlivostné správanie. Jednotlivé písmená abecedy vstupu predstavujú rôzne faktory a ich zásahy, ale konečný efekt môže udávať iba úplná škála všetkých podmienok činnosti systému. (Plzák, 1983) „Žiarlivosť rovná sa: neschopnosť vyrovnáť sa tak s neistotou, ako aj s jednoznačnou istotou.“ (Plzák, 1983, s.92)

Novák (2009) pod pojmom žiarlivosť zahŕňa celé spektrum významov. Od žiarlivosti súrodeneckej, ktorá môže vygradovať až po poruchu súrodeneckej rivality, cez žiarlivosť v zamestnaní, v záujmových organizáciách, až po žiarlivosť na príbuzných. Zdrojom patologickej žiarlivosti môže, ale aj nemusí, byť určitý podnet. *Žiarlivosť na základe bludu* je nezmyselná, kedy osoba žiarli na niečo, čo sa v skutočnosti nestalo. Ako z definície bludu vyplýva (Bouček, 2003), je nevyvrátiteľný. Pri *chorobnej žiarlivosti* sa prejavuje neschopnosť vyrovnáť sa s neistotou o partnerovej vernosti, pričom príčina žiarlivosti je buď nadsadená, alebo vymyslená na základe nepriamych dôkazov. Na druhej strane existuje

žiarlivosť podmienená reálne, no s neprimeranou, hyperbolickou reakciou. *Primeraná reaktívna žiarlivosť* zahŕňa odôvodnené žiarlenie po preukázanej nevere partnera. Novák sa pri snahe o definíciu žiarlivosti prikláňa k spomínanému konceptu romantickej žiarlivosti G.L.White a P.E. Mullen. (Novák, 2009)

Podľa Kratochvíla (2000) môže mať žiarlivosť rôzny stupeň nadväznosti na reálnu situáciu, rôznu ovplyvniteľnosť i intenzitu. Môže byť podmienená situačne, môže byť osobnostným rysom alebo môže vzniknúť ako prejav endogénnej psychózy. *Situačná žiarlivosť* sa vyznačuje reálnou hrozbou nevery partnera a určitými prejavmi jeho správania, ktoré to naznačujú. Prejavy žiarlivosti miznú spolu s pominutím ohrozujúcej situácie. *Žiarliveckú osobnosť* charakterizuje primárna pohotovosť k žiarleniu, ktorá vzplanie aj pri bezvýznamných podnetoch a má tendenciu recidívy. (Kratochvíl, 2000)

Definíciu žiarlivosti uvádzajú aj Hartl & Hartlová v Psychologickom slovníku (2000). „Žiarlivosť (jealousy) tiež emulácia, je záporný emočný stav; forma úzkosti vznikajúca z pocitu neistoty, strachu zo straty milovanej osoby.“ Uvádza sa aj vyššie spomínaná detská žiarlivosť ako boj o priazeň rodičov, žiarlivosť situačná, súrodenecká žiarlivosť podľa MKN -10 radená do diagnózy Porucha rivality súrodeneckej. Ďalšou spomínanou je žiarlivosť *alkoholická* (alcoholic jealousy), ktorá je „iracionálna, paranoidná, častá u prípadov chronického abúzu alkoholu, podľa MKN -10 radená do diagnózy Porucha psychotická vyvolaná návykovými látkami. Žiarlivosť *partnerská* sa vyskytuje nielen u heterosexuálnych párov, ale aj u homosexuálnych. Pramení z úzkosti vyplývajúcej z nedostatočného pocitu istoty ohľadom citov milovanej osoby. Je zameraná voči tretej osobe či osobám, ktoré sú vnímané ako ohrozujúce, na rozdiel od závidi, keď nejde o lásku, ale túžbu získať vec, vlastnosť a iné vlastnené rivalom. Žiarlivosť sa vyznačuje tromi štádiami. Prvý je *žiarlivecký monológ*, ktorý prechádza v žiarlivecký výsluch. Druhým stupňom sú nečakané *kontroly, sledenie*. Posledným štádiom je *agresia* slovná, ktorá niekedy vyústi do fyzickej roviny. (Hartl & Hartlová, 2000, s.711)

1.2. Niektoré ďalšie druhy žiarlivosti

Plzák vo svojej knihe Othelón alebo manuál o žiarlivosti (1983) špecifikuje druhy žiarlivosti ešte podrobnejšie ako ostatní autori. Žiarlivec je presvedčený, že jeho partner má, mal alebo bude mať milenca. Niektorí partneri môžu byť

presvedčení o partnerovej nevere, no nemusia žiarliť. Takýto prípad je však ojedinelý a budem sa ním zaoberať osobitne. Na druhej strane je prípad žiarlivca s pocitom presvedčenia o nevere prepojeným žiarlivostným napätím. Primárne však netúži po tom, aby si skutočnosť partnerovej nevery dokázal. Pátra a sledí kvôli tomu, aby dokázal túto skutočnosť partnerovi; aby dokázal svoju pravdu. Práve preto býva prvotná reakcia na neveru absurdná, keď žiarlivec prejaví radosť nad svojou výhrou, nad tým, že mal pravdu.

Zaujímavým prípadom je *retrospektívna žiarlivosť*. Nejde v nej o bežné prejavy žiarlivca, ktorý je presvedčený, že napr. manželka má a vždy aj mala milencov. Myslím si, že fakt, že náš partner poznal aj inú lásku, ako tú našu, že miloval niekoho iného, sa nedá ignorovať. Avšak neustále porovnávanie a posadnutosť minulosťou, ktorú už nezmeníme, nevedie k harmónii vo vzťahu. Ale to žiarlivcovi nevysvetlíme, zvlášť pri jeho spôsobe myslenia, snahe o kontrolu nielen prítomnosti, ale aj minulosti a hlavne budúcnosti. Žiarlivec totiž neverí, že je každý milostný vzťah jedinečný, neopakovateľný. (Plizák, 1983)

Dá sa veriť partnerovi, keď sami sme pod paľbou myšlienok o tom, aké by to bolo ho podviesť? Spočíva príčina *prenesenej žiarlivosti* v potlačení vlastného prania byť druhému neverný? Je logické, že pokiaľ len s ťažkosťami zvládame svoju sexuálnu vernosť, tak predpokladáme, že s takými problémami sa pasuje aj náš partner. Človek si v takomto tlaku dokáže vymyslieť scény, v ktorých ho partner podvádza, no v skutočnosti môže ísť o jeho vlastné predstavy nevery, ktoré v sebe potláča a projikuje na partnera. A s vystupňovaním vlastnej viny sa stupňuje aj žiarlivosť. (De Lomas, 2007)

1.3. Faktory žiarlivostného postoja

Existujú rôzne teórie žiarlivosti, avšak každá má spoločné určité črty - faktory žiarlivostného postoja. Keď chcem určiť dôvody, prečo je vlastne človek presvedčený o partnerovej nevere, je potrebné učiť mieru pôsobenia týchto faktorov. Plizák (1983) medzi tieto faktory zahŕňa:

1. *Faktor dedičnosti*. Viac ako 30% žiarlivých získalo túto vlohu po svojich najbližších príbuzných - po jednom z rodičov. Nie v každej rodine sú „verejne“ prezentované žiarlivostné scény rodičov, preto niektoré deti o žiarlivosti jedného či oboch rodičov nemusia vedieť.

2. *Faktor partnerskej situácie.* Pri harmonickej pozícii partnerov vo vzťahu je žiarlivosť menej pravdepodobná ako pri nevyrovnanej, keď jeden z partnerov je dominantný a druhý submisívny. Dominancia ale neznamená istotu a aj dominantný partner dokáže žiarliť.
3. *Faktor výberu partnera vôbec.* Žiarlivci si vyberajú omnoho častejšie partnerov, s ktorými si vo vzťahu sýtia svoju vlohu a nebezpečne rozvíjajú.
4. *Faktor konštitúcie osobnosti.* Žiarlivosť sa rozvinie hlavne u ľudí vrodene nedôverčivých, alebo naopak až prehnane zameraných na seba a prestížnych.
5. *Biologické faktory osobnosti.* Dlhotrvalé ochorenie, nespavosť, stres, vyčerpanosť, nedostatok stravy môžu posilňovať žiarlivostné tendencie osoby.
6. *Uzavreté spolužitie v rodine.* So znižujúcou sa dôverou sa zväčšuje aj snaha žiarlivca ovládnuť spojenie partnera s vonkajším svetom. (Plizák, 1983)

Jednoznačné prečo sa však nedá určiť, keďže ľudské myslenie, postoje, hodnoty či rozhodovanie sú zložitým systémom. Prirodzenou súčasťou každodenného života je aj naladenie človeka. V jeden deň sa zrazu môže žiarlivostná vloha plne rozvinúť a zacláňa žiarlivcov pôvodne čistý pohľad na svet. Všetko sa mu zdá akési podozrivé, nepozdáva sa partnerov neskorší príchod a odpovede pôsobia nevierohodne. Na druhý deň posudzuje tú istú situáciu diametrálne odlišne. Ide o tzv. *nepsychogénnu aferenciu* ľudského vedomia. „Nepsychogénna aferencia predstavuje vstup signálov do vedomia inou cestou než cestou psychického zážitku.“ (Plizák, 1983, s. 39) Klasickým príkladom je alkohol, ktorý dokáže extrémnym spôsobom zatieniť vedomie človeka, jeho pozornosť, myslenie, či vnímanie. Nepsychogénna aferencia vytvára tzv. *nepsychogénne vyladenie na žiarlivosť*. (Plizák, 1983) Okrem už spomínaného alkoholu, nevyspatia či choroby, existujú aj ďalšie ovplyvňujúce faktory:

- *Denný čas.* Ovplyvnené pravdepodobne typickým spôsobom života, kedy sú partneri cez deň v práci a stretávajú sa večer. Práve večer sa u nechorobných žiarlivcov stupňuje napätie.
- *Predmenštruačné obdobie u žien.* Počas piatich dní pred menštruáciou sa v žene dejú rozsiahle hormonálne zmeny, ktoré spôsobia nielen fyzické,

ale aj psychické zmeny. Každá žena toto obdobie prežíva každý cyklus inak. Medzi najrozšírenejšie symptómy patria vyčerpanosť, bolesti hlavy, napätie v prsníkoch, zmeny apetítu, podráždenosť, depresívna nálada, zmeny nálad, nadmerná citlivosť, nočný nepokoj, úzkosť, sociálna uzavretosť, zúrivosť. Preto aj vnímanie možnej nevery sa ľahko dokáže zmeniť v istotu, nabráť na intenzite.

- *Nedostatočný sexuálny život.* Nielen nedostatočná kvalita, ale aj kvalitné uvoľnenie dokáže podporiť pochybnosti partnera. U tej prvej možnosti je to pochopiteľnejšie, že so znižujúcou sa frekvenciou styku a vášňou odhaľujú obavy, či si partner nenašiel náhradu. No existujú aj prípady, kedy partner podozrieva svoju kvalitnú milenkú práve preto, že je taká kvalitná. (Plzák, 1983)

1.4. Život bez žiarlivosti?

Odstránenie žiarlivosti zo života môže byť podľa mnohých autorov výsledkom mnohých vplyvov. Plzák (1983) a de Lomas (2007) sa zhodujú, že existujú dve možnosti: človek sa bez problémov vyrovnal s detskou žiarlivosťou. Je vyrovnaný, nezaťažovaný podozrievavosťou, jeho vzťahy, priateľské i milostné, sú harmonické a obohacujúce. Druhá možnosť: neprekonaná detská žiarlivosť či bolestivý rozchod môžu zapríčiniť podvedomý dostatočný odstup od ostatných. To má za príčinu chlad vnímania citov a zážitkov. No tu sa črtá otázka, či takáto supresia je pre ľudskú psychiku zdravá a život bez maximálneho nasadenia citovej stránky plnohodnotný.

Existujú však aj ďalšie varianty - niektoré sú vedomou voľbou a niektoré nie. Medzi tie, ktoré nie sú, patrí napr. *kandalizmus alebo Tyndarov syndróm*. Podľa Hartl & Hartlová (2000) ide o „pohlavnú úchylku, pri ktorej muž dosahuje pohlavného uspokojenia jedine vtedy, keď ukáže svoju partnerku nahú iným mužom, proti jej vôli. Úchylka obsahuje prvky exhibicionizmu, fetišizmu, masochizmu, i sadizmu.“ (Hartl & Hartlová, 2000, s. 249) Medzi formy boja proti žiarlivosti môžu patriť aj swinging či skupinové manželstvo. *Skupinové manželstvo* v súčasnom západnom svete nemá príliš priaznivé podmienky na rozvoj a nezaručuje kludný priebeh. To, že jeho účastníci neprejavujú žiarlivosť navonok, neznamena, že sa nevyskytuje. *Swingingu*, teda rekreačnému sexu v určitej

masovosti, teda najčastejšie štyroch až ôsmych párov, holdujú najviac páry medzi 25 až 41 rokmi, ľudia stredného či vyššieho vzdelania, sociálne obvykle dobre začlenení. Prešli veľmi tolerantnou výchovou rodičov, no ich vzájomný vzťah je mnohokrát problematický. Prejavuje sa urýchlenie sexuality a snaha o osobnostnú autonómiu. Niektorí dokážu oddeliť sex od citov a berú to čisto fyzicky. Avšak pri swingingu nejde len o kontaktný pohlavný styk. Zahrnuté je aj sledovanie diania či masturbácia. Niektorí žiarlivci sa týmto spôsobom snažia zbaviť svojho kameňa. No jednoduché vedomie toho, že keď ja som neverná a ty si tiež neverný, žiarlivosť nedokáže odstrániť. Preto si účastníci swingingu vytvárajú obranné mechanizmy proti možnej žiarlivosti. Reguláciou si vytvárajú pravidlá ako vymedzenie miesta, formy sexu, prítomnosť kamier či vyznania lásky. Depersonalizáciou sa snažia zbaviť citovej zložky prežívania, matrimoniologickou racionalizáciou sa vytvára postoj k nevere ako vybúreniu sa za prítomnosti legálneho partnera. Úvahy o rôznych pseudozdôvodneniach, ako napr. snaha o nezovšednenie sú výsledkom jednoduchej intelektualizácie. Avšak ani jeden spôsob nezaručuje, že sa vo vzťahu skôr či neskôr žiarlivosť neobjaví. (Novák, 2009)

1.5. Dominantná a submisívna pozícia vo vzťahu a žiarlivosť

Vzťahy celkovo možno rozdeliť na *formálne*, akým je napríklad vzťah nadriadeného a podriadeného v zamestnaní, vzťah učiteľa a žiaka, a *neformálne*, akým je priateľstvo, milencstvo alebo manželstvo. Pre formálne vzťahy je typické, že majú určenú hierarchiu funkcií a vzťahy nadriadenosti a podriadenosti môžu byť aj kryté zákonom, dokonca ich nedodržanie môže mať aj formálne následky vo forme napomenutia či trestu. Existuje však aj podriadenosť (submisívna pozícia) a nadriadenosť (dominantná pozícia) neformálna, ktorú označujeme ako *asymetriu vzťahu*. (Plzák, 1988) Submisívna pozícia značí väčšiu závislosť od vzťahu oproti druhému partnerovi. Na druhej strane, dominantná pozícia poukazuje, že partner je od vzťahu menej závislý. Závislosť sa môže týkať nielen zážitkov poskytovaných partnerom (napr. humor), ale tiež odmien, čo sú výsledkom spoločnej interakcie (spoločný sexuálny život). Okrem vzťahu asymetrického býva aj vzťah *symetrický*, ktorý má vyvážené pozície jednotlivých partnerov. Pokiaľ ide o trvalú symetriu dosiahnutú vzájomnou spoluprácou na vzťahu, ide v podstate

o ideálny vzťah, kde žiarlivosť pravdepodobne nemá miesta. No niekedy sa symetria dosahuje bojom o dominanciu a takto sa navodzuje labilná rovnováha - v takom prípade ide o *kalamitný* vzťah. V *debaklovom* vzťahu je typická hlboká asymetria. (Plzák, 1983) Žiarlivosť sama o sebe nie je iba výsledkom pozície vo vzťahu. Pozícia však hlboko určuje intenzitu žiarlenia, spôsob prejavu žiarlivosti.

1.5.1. Submisívny partner a žiarlivosť

U submisívneho partnera sa predpokladá vysoká citová závislosť od vzťahu. Je preto logické, že čím viac miluje, tým viac sa zvyšuje obava z nepriaznivého vývoja vzťahu či straty partnera. Človek sa do takejto pozície dostane tak, že si vyberie partnera s vyššou hodnotou pre vzťah alebo postupom času niektoré hodnoty vo vzťahu stráca (napr. krásu, zdravie, finančné prostriedky). Alebo samozrejme môže mať už v sebe zakódovanú žiarlivostnú vlohu a práve žiarlivosťou sa človek označí za submisívneho partnera. Ubezpečí partnera, že si ním môže byť istý, a to zároveň ovplyvňuje správanie partnera, ktorý sa tým vkladá do dominantnej pozície. Tým sa spätne posilňuje žiarlivosť a vytvára sa bludný kruh reakcií.

A ako sa prejavuje žiarlivosť v správaní? Zo začiatku sú reakcie miernejšieho charakteru, ako napríklad fňukanie, plač, žiarlivec sa stavia do pozície malého dieťaťa. Nasledujú trucovitý vzdor, urážky, výčitky, úteky a návraty a niekedy aj suicidálne vyhrážky.

1.5.2. Dominantný partner a žiarlivosť

Podľa Plzáka (1983) existujú dva druhy dominancie, pri ktorých sa prejaví žiarlivosť. V týchto prípadoch sa však nevyskytuje prípad, kedy dominujúci stráca citový záujem. Prvým prípadom žiarlivca je človek s vysokými hodnotami pre vzťah (krása, bohatstvo, zdravie, moc, vysoký intelekt), ktorí primárne neznesú pozíciu submisie. Druhým prípadom sú počestní ľudia, verní, pracovití, ušľachtilí, poväčšine muži, vystavení odhaleniu nevery svojej ženy, prípadne signálu

o nevere. U žien sú to prípady krásnych a úspešných žien, ktoré si vybrali muža pod primeranú úroveň pre vlastný pokojný život.

Dominujúci má tendenciu zaujímať k partnerovi majetnícky vzťah. V takomto vzťahu má moc, pretože vie, že nemôže byť opustený a zároveň zistí, že nemôže opustiť ani on. Dôvody zotrvania vo vzťahu súvisia ale skôr s láskou k deťom, k spoločne vytvorenému domovu, no niekedy kvôli opätovnému prepuknutiu citov k partnerovi.

Prejavy žiarlivosti dominujúceho sú však omnoho hrubšie ako u submisívneho žiarlivca. Oveľa častejšie ide o mužov, ktorí sa uchylujú k fyzickému násiliu, zožierajú sa pomstou a krutosťou a sľubujú, že pri odhalení pravdy dajú pokoj (čo nikdy nedodržia). (Plzák, 1983)

1.6. Model romantickej žiarlivosti

White a Mullen (2006) vynaložili snahu o vytvorenie interaktívneho modelu žiarlivosti, ktorý zahŕňa dve možnosti. Prvá sa riadi tým, že procesy ovplyvňujúce žiarlivosť sa dokážu zlučovať rôznym spôsobom a tak vytvoriť jedinečné výsledky. Druhá možnosť hovorí o kladných aj záporných spätne -vázobných okruhoch fungujúcich naopak tak, že pôsobia na príčiny. Model je ovplyvnený metateoretickou schémou dôverných vzťahov podľa Kellyho a spol. a Lazarusovou kognitívne - transakčnou teóriou stresu a jeho zvládania. Kelly poukazuje na rozdiel medzi popisnou a kauzálnou analýzou.

Popisná analýza by mala predchádzať analýze kauzálnej - teoretik by mal poznať, čo je to, čo sa snaží vysvetliť skôr, ako sa to pokúsi vysvetliť. Jej cieľom je odhaliť vzorce myšlienok, pocitov a správania, ktoré sa u jedného človeka („udalosti vo vnútri reťazca“) alebo medzi ľuďmi/ partnermi („udalosti medzi reťazcami“) vyskytujú opakovane. Tieto vzorce vytvárajú *žiarlivostný komplex*, vzorce udalostí vo vnútri reťazca, ktoré sú reakciou na určitú hrozbu či stratu. Vzorce medzi - reťazových udalostí medzi žiarlivcom a milovaným spadajú pod *system primárneho vzťahu*. Dôležité je poznamenať, že žiarlivostné udalosti v rámci vzťahu nemusia byť len deštruktívneho charakteru, ale môžu pôsobiť aj ako seba - udržujúci systém. Hlavným problémom popisnej analýzy je spôsob, akým identifikovať vzorce udalostí v rámci reťazca a medzi reťazcami a identifikácia prvkov žiarlivostného komplexu. Hlavným metódam ako

pozorovanie, analýza denníkov, hranie rolí žiarlivých ľudí vkladajú experimentátori svoje predstavy o myslení, cítení a správaní žiarlivých ľudí.

Kauzálna analýza sa pokúša špecifikovať relatívne stále príčiny správania, myslenia, cítenia a ich vzájomných vzťahov. Kauzálne podmienky žiarlivosti možno zoskupiť do štyroch všeobecných tried. Patria sem vlastnosti každej osoby v interakcii, vlastnosti tejto interakcie a faktory v sociálnom prostredí, ako sú normy či spoločenský systém. Najviac optimálne je hľadať kauzálne podmienky, ktoré sa najviac bezprostredne podieľajú na vytvorení udalosti, o ktorú sa zaujímate. Napríklad postoje voči láske môžu byť bližšie žiarlivostnému komplexu ako rodičovskému modelu náklonnosti, aj keď je pravdepodobné, že taký model je príčinou postojov voči láske u milovanej či žiarlivej osoby.

Lazarusova teória stresu má niekoľko čŕt, ktoré boli pre Whita a Mullen (2006) inšpiratívne. Patrí medzi ne napríklad transakčný prístup k stresu, ktorý hovorí o tom, že stres nie je vlastnosť prostredia, ani vlastnosť osoby. Stres je transakciou medzi osobou a prostredím, ktorý vzniká vnímaním tlaku prostredia tak, že presahuje našu schopnosť prispôbiť sa mu. Prenesene do žiarlivostnej tematiky, stres vzniká do takej miery, do akej pociťujeme hrozbu rivalského vzťahu ako niečo, pre čo nemáme schopnosť ho zvládnuť. Pri sprostredkovaní transakcie medzi osobou a prostredím je dôležité posúdenie tejto transakcie a jej zvládanie vonkajších a vnútorných požiadaviek. „Všeobecne povedané, na problém zamerané zvládanie (zvládanie prostredia) je pravdepodobnejšie vtedy, ak si ľudia myslia, že majú rozumovo účinné prostriedky pre adaptáciu, zatiaľ čo na emócie zamerané zvládanie je pravdepodobnejšie vtedy, keď takéto prostriedky nie sú zjavné.“ (White & Mullen, 2006, s. 52) Emócie sú úzko späté s oboma procesmi - aj s posudzovaním, aj so zvládaním. Nemožno ich od žiarlivostného komplexu oddeliť. Emócie vyžadujú posúdenie, ale zároveň sa na ďalšom posúdení podieľajú.

Samotný model romantickej žiarlivosti zahŕňa žiarlivca, milovaného a rivala vo vzájomnom vzťahu na úrovni správania, myslenia a afektov. Afekt je všeobecný výraz pre emócie, pocity a nálady. Každý z týchto prvkov sa môžu vzájomne ovplyvniť. Myšlienky sa ďalej delia na primárne posúdenie, sekundárne posúdenie a kognitívne zvládajúce úsilie. Primárne posúdenie je súd o tom, že existuje hrozba pre vzťah. Sekundárnym posúdením sa myslí súd o tom, čo by sa dalo s touto hrozbou urobiť. Kognitívne zvládajúce úsilie zahŕňa zmeny v zmysle

redukcie nepríjemného afektu spojeného s hrozbou alebo zjednodušenie behaviorálneho zvládajúceho úsilia. Správanie zahŕňa zhromažďovanie informácií, proces sekundárneho posudzovania a spomínané behaviorálne zvládajúce úsilie, ktoré je buď zamerané na problém (zlepšenie vzťahu) alebo na emócie (stiahnutie sa zo situácie). (White & Mullen, 2006)

1.7. Gender rozdiely v romantickej žiarlivosti

Mnohé výskumy žiarlivosti objavili niekoľko medzipohlavných rozdielov. Pre pochopenie žiarlivosti ich význam siaha potiaľ, pokiaľ naznačujú, že určité kultúrne, biologické a vzťahové faktory, ktoré gender rozdiely vytvárajú, majú vplyv na žiarlivosť. Väčšina výskumov ale gender rozdiely v úrovni žiarlivosti neuvádza, a pokiaľ niektoré uvádzajú, nezhodujú sa, ktoré z pohlaví je žiarlivejšie. Spoľahlivejšie rozdiely pozorujeme vtedy, keď prvky žiarlivostného komplexu sledujeme jednotlivo.

Teismann a Mosher (in White & Mullen, 2006) zistili, že muži sa v žiarlivej situácii zameriavajú skôr na preberanie sexuálnych aspektov rivalského vzťahu, naopak ženy majú sklon sústrediť sa na otázky straty času a pozornosti. Buunk (in White & Mullen, 2006) hovorí, že mužská žiarlivosť súvisí omnoho výraznejšie s prisudzovaním partnerovej potreby sexuálnej pestrosti. U žien zase súvisí so stupňom prítlačlivosti vnímanej medzi rivalom a partnerom. White (2006) uvádza, že keď muž žiarli, tak omnoho pravdepodobnejšie iniciuje rozpad vzťahu.

Ženy sa viac zaujímajú o motívy nevery svojho partnera a majú tendenciu vysvetľovať motívy ako sexuálnu potrebu, tak aj prítlačlivosť rivalského vzťahu. Muži skôr uvádzajú ako motív túžbu po vernejšom vzťahu a potrebu pozornosti. Muži sa stávajú žiarlivejšími ako ženy, keď si myslia, že ich partnerky majú rivalský vzťah kvôli sexu alebo kvôli tomu, aby sa im pomstili. Ženy sú žiarlivejšie ako muži vtedy, keď primárny partnerský vzťah vnímajú ako poškodený. (White & Mullen, 2006)

Keď sa zameriame na emócie, aj tu sa vyskytujú určité rozdiely. White v rámci svojho výskumu v r. 1985 využil aktuálne žiarlivých probandov (probandi, ktorých partneri mali naozaj mimopartnerský vzťah) a zistil, že ženy sa hodnotili oveľa sklúčenejšie a muži nahnevanejšie. Bryson (in White, 2006) hovorí, že ženy predpovedajú, že v zvládajúcom úsilí budú skôr hľadať sociálnu pomoc a použijú

metódu ochrany prestíže a popretia. Muži sa zase uchylujú k opitiu, predpokladajú, že budú omnoho viac sexuálne pribojní s inými ženami, alebo dokonca požiadajú priateľa o dohovor partnerke.

White našiel viacero gender rozdielov vo vzťahoch medzi atribúciami pre partnerov záujem o iného a zvládajúcim úsilím, medzi výsledkami sociálneho zrovnávania a zvládajúcim úsilím a medzi hodnotením alternatív a zvládaním. Ženy zlepšujú vzťah vtedy, keď nespokojnosť s ním pripisujú svojmu partnerovi, čo ale u mužov neplatí. U mužov, ktorí sa hodnotia ako citlivejší voči svojej partnerke ako rival, je väčšia pravdepodobnosť, že zasiahnu, no menšia, že zhodnotia samých seba. (White & Mullen, 2006) Harris (2005) poznamenáva tendenciu myslieť si, že sexuálna nevera u žien zahrňuje aj emocionálnu zložku, naopak, u mužov ženy takúto zložku nepredpokladajú.

Väčšina spomínaných rozdielov je spojená s rozdielmi medzi sexuálnymi rolami a mocou v rámci romantického vzťahu. Partneri, ktorí majú vo vzťahu relatívne viacej moci, pri žiarlivosti pociťujú skôr hnev, partneri s menšou mocou sa prejavuje v žiarlivostnej situácii skôr smútok. Sexuálne role a moc nemajú priamy dopad len na jednotlivé prvky žiarlivostného procesu, ale ovplyvňujú súvisiace vzťahové charakteristiky. Existujú rozdiely medzi pohlaviami v stupni a typoch investícií do vzťahov a odmien, ktoré z týchto vzťahov vyplývajú. Tieto rozdiely môžu pomôcť vysvetliť, prečo sa muži viac sústredia na sexuálne ohrozenie a ženy na ohrozenie vzťahu. Ženy investujú skôr emócie a je pre ne dôležitá intimita, muži zase investujú peniaze a cenia si sexuálne vzťahy. (White & Mullen, 2006) Pokiaľ tomu naozaj tak je, tak je pravdepodobné, že ženy porovnávajú svoje emocionálne investície s investíciami svojich rivaliek a znepokojujú sa nad hrozbou straty intimity s partnerom; muži sa skôr so svojimi rivalmi porovnávajú z hľadiska finančného či moci a vznikajú obavy zo straty sexuálnych schopností. Muži si viac všímajú nespokojnosť žien s intimitou primárneho vzťahu a prepájajú to s hrozbou rivalského vzťahu, zatiaľ čo ženy si všímajú nezáujem či znížený záujem partnera o sex ako ukazovateľa potenciálnych rivaliek. (Buss, 1992)

Sagarin (2003) uvádza, že na prejav pohlavných rozdielov v žiarlivosti môže mať vplyv aj rad pretrvávajúcich kultúrnych premenných. Napr. muži a ženy pochádzajúci zo spoločnosti, ktorá silne odsudzuje cudzoložné správanie, môžu vykazovať väčšiu žiarlivosť v reakcii na sexuálnu neveru partnera. Alternatívne,

v subkultúrach, ktoré napomínajú proti žiarlivosti (napr. swingers), môžu obe pohlavia vykazovať menšiu žiarlivosť v reakcii na sexuálnu neveru. Buunk, Angleitner, Oubaid a Buss (1996) porovnávali mieru žiarlivosti u žien a mužov v nemeckej, americkej a holandskej kultúre. Zistili, že vo viacerých liberálnych kultúrach, kde muži môžu distribuovať svoj sexuálny život medzi viacerou ženou, a tým venujú menej investícií každej jednej žene, sú muži menej žiarliví voči konkrétnej žene.

Aj keď sú investície do vzťahu a odmeny u oboch pohlaví rozdielne, utrpenie, ktoré žiarlivosť prináša, je u mužov aj žien rovnaké. Rozdiel spočíva aj v priznaní si žiarlivosti a následnom riešení a snahe zbaviť sa nepríjemných pocitov - ženy sa k svojej žiarlivosti jednoduchšie priznávajú, no mnohokrát aj žiarlivosť ako dôkaz lásky vyžadujú. Muži naopak svoju žiarlivosť taja a skrývajú, čím dávajú príležitosť pre jej rast. (De Lomas, 2007)

1.8. Dimenzia príťažlivosti vo vzťahu

Každý partnerský vzťah vzniká na základe určitej príťažlivosti či náklonnosti partnerov. Či chceme alebo nie, to, či nás druhý fyzicky priťahuje, hodnotíme ako prvé. Až následne po prvom rozhovore, prvých spoločných zážitkoch zisťujeme ďalšie kvality človeka a na základe súhrnu týchto kvalít sa do neho buď zaľúbime alebo nie. Mocný cit lásky málokedy venujeme niekomu výlučne na základe jednej vlastnosti. Zaľúbime sa do človeka, o ktorom sa nazdávame, že uspokojí naše potreby a túžby. (Hauck, 1998)

Avšak dimenzia príťažlivosti nezahŕňa iba samotnú fyzickú náklonnosť partnerov, ale zahŕňa aj abstrahovanie obrazu samého seba do vzťahu, či predstavy o mužoch a ženách, o láske, o romantickom vzťahu, atď. Spôsob, akým vnímame samého seba (*self*), aký máme k sebe vzťah, značne ovplyvňuje nielen vývoj vzťahu, jedinca, ale aj samotnú žiarlivosť. Existujú dva potenciálne aspekty *self*: prvým je *sebaúcta*, stupeň, do akého sú *self* alebo určité aspekty *self* cenené. Druhým je *seba -poňatie*, *seba -identita*, *sebaurčenie* - vedomie o sebe. (White & Mullen, 2006) Vo vzťahu súvisí stupeň príťažlivosti ako s posilňovaním *sebaúcty*, tak aj s potvrdením *seba*poňatia. Pokiaľ nám partner vyjadruje uznanie či súhlas s určitými aspektmi *self*, príťažlivosť narastá. V situácii, keď partner vyjadri

s niektorými našimi vlastnosťami alebo schopnosťami nespokojnosť, ohodnotí ich nižšie ako predtým, môže ohroziť sebaúctu. Záleží však aj od toho, čo partner hodnotí, od hodnôt samotného hodnoteného, a od toho, akú váhu prikladá partnerovým poznámkam. Napríklad pokiaľ partner vyjadří nespokojnosť so spoločným sexuálnym životom, môže tým ohroziť u druhého jeho hodnotenie sexuálneho aspektu self.(Klapilová, 2007)

Vzhľadom k intímnosti romantických vzťahov sa predpokladá, že informácie od partnera predstavujú väčšie ohrozenie sebaúcty či sebapoňatia v porovnaní s informáciami od akéhokoľvek iného zdroja. Tým, že partneri majú do osobného života väčší prístup, majú aj ich hodnotenia omnoho väčšiu váhu. Preto v časoch, keď sa romantický vzťah nachádza v zraniteľnej nejstej pozícii, napr. keď sú niektoré zásadné problémy nevyriešené, nastáva väčšie riziko ohrozenia self. Najviac ohrozujúce informácie sú o tom, že partner cíti romantickú náklonnosť k inej osobe a pravdepodobne vo väčšej miere ako k pôvodnému partnerovi. Takáto správa môže znehodnotiť hlavné aspekty self pôvodného partnera alebo odhaliť nepresnosti v sebapoňatí. Takéto poznanie či podozrenie má za následok porovnávanie. Žiarlivá osoba ohodnotí svoju cenu v porovnaní s reálnou či potenciálnou existenciou rivala, zrovnáva charakter a zdroje rivala. Takéto násilné porovnávanie plodí reálne ohrozenie sebaúcty a sebapoňatia. (White & Mullen, 2006)

2. Agresia

2.1. Definícia agresie

S agresiou alebo s agresívnym správaním sa stretol každý z nás vo svojom živote, či už priamo, alebo len ako svedok. Pod pojmom agresie možno nájsť niekoľko významov, toľko, koľko má rôznych prejavov.

L. Lovaš (2010) definuje agresívne správanie ako „zámerné spôsobenie negatívnych dôsledkov nejakej osobe alebo skupine osôb“. (Lovaš, 2010, s. 12) Dôležitý je úmysel, nie to, či k činu došlo alebo nie, avšak musí ísť o „ublíženie, spôsobené správaním nejakej osoby, ktoré bolo vykonané zámerne“. (Lovaš, 2010, s. 12) Existujú však aj výnimky, kedy zámerne ublíženie nie je prejavom agresie, ale napr. spôsob liečby (operácia). Berkowitz (1993, in Lovaš, 2010) k tomu pridáva dôležitú podmienku, a to, že agresívne správanie je vykonávané s úmyslom ublížiť a že pritom dochádza k porušeniu sociálnych noriem.

I. Čermák (1999) chápe agresiu ako „násilné narušenie práv iného človeka, ofenzívne jednanie, alebo aj ako asertívne správanie. Niekedy môže byť vysvetľovaná pomocou agresívneho pudu, zodpovedného za široké spektrum správania, ktoré nemusí byť vo svojej podstate nutne agresívne.“ (Čermák, 1999, s. 9)

A. Storr (1968, in Čermák, 1999) poukazuje na zložku agresie, ktorá slúži na to, aby sme prežili. Chápe ju ako „komponentu normálneho správania, ktorá je v určitých podnetových súvislostiach uvoľnená, aby uspokojila vitálne potreby alebo aby prekonala ohrozenie fyzickej alebo psychickej integrity.“

A. Bandura (1971, in Čermák, 1999) považuje za agresiu správanie, ktoré nie je v súlade so sociálnymi normami.

R. B. Felson (1994, in Čermák, 1999) hovorí o agresii ako o donucovacích spôsoboch jednania, ktorých cieľom je získanie moci nad druhým človekom.

Hartl a Hartlová definujú agresiu ako „útočné či výbojné jednanie, prejav nepriateľstva voči určitému objektu, úmyselný útok na prekážku, osobu, predmet, stojací v ceste k uspokojeniu potreby (reakcia na frustráciu), biologicky akákoľvek fyzická akcia alebo hrozba akcie, ktorou jednotlivec znižuje slobodu alebo genetickú spôsobilosť iného jednotlivca.“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 22)

Často sa v rovnakých súvislostiach používa aj pojem násilie, ktoré možno definovať ako „zámerné ubližovanie, ktoré je vykonávané s úmyslom vážne poškodiť obeť“. (Lovaš, 2010, s.13) Rozdiel je však v závažnosti dôsledkov, násilie môžeme identifikovať ako tú oblasť agresie, ktorá má veľmi vážne dôsledky. Podľa Andersona a Bushmana (2002, in Lovaš, 2010) platí, že násilie je agresiou, avšak agresia nemusí mať podobu násilia. V rámci porovnávania používania jednotlivých pojmov zaraďujeme pojem agresie medzi základné psychologické pojmy, ktorý je skúmaný a rozpracovaný v niekoľkých teóriách, avšak pojem násilie zaraďíme skôr k aplikovanej oblasti psychológie, teda súvisí so štúdiom agresie v konkrétnych podmienkach.

R. G. Geen (2001, in Lovaš, 2010) pri kvalifikovaní pojmu agresie hovorí o podávaní škodlivých podnetov, pričom je dobré si správne určiť pojem poškodenie, kde platia dve podmienky:

- Agresiou je všetko s negatívnym dopadom na jednotlivca, voči ktorému je namierená.
- Kritériom, či došlo k poškodeniu, je obeť.

Z toho vyplýva, že agresiou je akékoľvek poškodenie, ublíženie, záleží na jedincovi, čo považuje za ohrozenie svojej osoby. Poškodenie môže byť vo forme fyzického poranenia, poškodenie majetku alebo psychologického poškodenia. (Lovaš, 2010)

2.1.1. Príbuzné pojmy

Medzi najviac spojované pojmy s agresiou patrí **agresivita**, ktorú Lovaš (2010) charakterizuje ako tendenciu k agresívnemu činu, teda tendenciu správať sa agresívne, útočne. Rozdiel nachádza v tom, že agresia je čin uskutočnený, avšak agresivita sa v správaní nemusí prejaviť. Berkowitz (1993, in Lovaš, 2010) agresivitu vníma ako relatívne perzistentnú pohotovosť alebo predispozíciu jednať agresívne v rozličných situáciách.

Ďalším príbuzným pojmom je **hostilita**. Hartl a Hartlová (2004) hostilitu definujú ako nepriateľský postoj voči sebe, voči iným osobám, ktorý sa prejavuje nepriateľstvom či agresivitou. Konkrétne napr. osoba nemá rada inú alebo iné osoby, negatívne sa o nich vyjadruje, praje si ich chorobu, nešťastie. Nie vždy sa

však hostilita musí prejsť v agresívnom správaní, rovnako príčinou agresie nemusí byť hostilita.

V súvislosti s agresiou nachádzame aj pojem **konflikt**, čiže spor, rozpor. Nejde len o rozdiel v názoroch dvoch ľudí, ide o nezlúčiteľnosť, nehodu a negatívnu konotáciu samotného pojmu. Konflikt môže mať negatívne dôsledky pre jednotlivca a tým nachádzame podobnosť s definíciou agresie. Vznik konfliktnej situácie môže byť náhodný alebo so zámerom, môže sa vyskytnúť na úrovni jednotlivca alebo skupiny. Konflikt môže byť vyvolaný agresívnym správaním, agresívne správanie môže byť reakciou na konflikt.

S pojmom konflikt úzko súvisí aj pojem **incident**. Podľa Lovaša (2010) incident charakterizujeme ako určitú kategóriu interakcií, ktoré účastníkom prinášajú negatívne dôsledky. Ide o rôzne nepríjemné situácie, rušivé udalosti, ktoré ľuďom vnášajú do života napätie, napr. incident môže vzniknúť ako dôsledok agresívneho správania niektorého z jeho účastníkov.

Hnev je silný emocionálny stav, ktorý môže byť súčasťou agresívneho správania, avšak nie je jeho zaručenou podmienkou. S agresiou je viac spojovaný afekt **zlosti**, ktorý je oproti hnevu impulzívny, naliehavý, ťažko ovládateľný a obsahuje tendenciu k násilnému správaniu. Dôležitým rozlišujúcim bodom je fakt, že hnev môže mať aj spravodlivú formu, ale zlosť určite nie. (Čermák, 1999)

2.2. Typy a formy agresie

Agresívne správanie má veľmi rozsiahlu stupnicu podôb. Podľa toho, akým spôsobom postupoval agresívne sa správajúci jedinec a čo spôsobil obeť, rozlišujeme *formy* agresívneho správania. Jednotlivé formy sa môžu odlišovať spôsobom, akým sa agresívne správanie realizovalo, aj keď psychologické pozadie môže byť rovnaké. Podľa druhu príčin a procesov klasifikujeme *typy* agresívneho správania. (Lovaš, 2010)

2.2.1. Typy agresie

Príčinou agresívneho správania môžu byť rozličné psychické procesy a stavy. Typy agresie rozlišujeme na dvoch úrovniach: prvá - to, čo agresiu vyvoláva a druhá - účel. Na základe prvého hľadiska rozlišujeme agresiu **reaktívnu** a agresiu **proaktívnu**. Z hľadiska účelu rozlišujeme agresiu **inštrumentálnu** a agresiu **afektívnu**. Zvláštnym typom agresie je **tyranizovanie**, alebo mobbing, šikanovanie, ktoré je charakteristické opakovanosťou, dlhodobosťou agresívneho správania.

Príčinou *reaktívnej* agresie je nejaká vonkajšia okolnosť, ktorá spravidla vyvolá afekt ako intenzívny emocionálny stav. Preto sa tento typ agresie označuje ako afektívny, zlostný. Reaktívna agresia môže byť reakciou na utrpenú agresiu alebo reakciou na ohrozenie. Dodge (1987, in Lovaš, 2010, s.20) ju definuje v takýchto prípadoch ako „agresívnu odplatu vyvolanú interpretáciou, podľa ktorej iný subjekt túto odplatu vyvolal svojím hostilným zámerom.“ Naopak *proaktívna agresia* nie je výsledkom vonkajšieho podnetu, nie je reakciou na agresívne správanie druhej osoby. Ide o prostriedok na dosiahnutie špecifických pozitívnych cieľov. Patrí sem napr. získavanie dominancie, nevyprovokované donucovanie a iné druhy inštrumentálnej agresie.

V prípade *afektívnej* (emocionálnej, zlostnej, hostilnej) agresie je človek ovplyvnený silnou negatívnou emóciou, hlavne hnevom. Provokujúci podnet vyvolá emocionálnu odozvu (napr. zlosť) a výsledkom je agresívne správanie. Agresívne správanie môže byť súčasťou zložitejších asociačných sietí ako je vyššie spomenutá, hnev či zlosť môže sprevádzať samotnú agresívnu reakciu, nemusí ísť o zákonitý sled. Cieľom tohto typu agresie je poškodenie obeť. Podľa A. Bussa (1986, in Lovaš, 2010) je zaujímavý univerzálny jav, prečo nahnevaného človeka uspokojí nepohoda obeť.

Na druhej strane pri *inštrumentálnej* agresii je človek málokedy nazlostný. Ide o prostriedok, ako dosiahnuť cieľ. Nie je pre neho odmenou poškodenie druhej osoby, odmenou sú obvyklé uspokojené potreby ako peniaze, pracovný úspech, jedlo. Poškodenie inej osoby je prostriedkom v dosahovaní neagresívnych cieľov. Každodenným príkladom tohto typu agresie sú napr. športové súťaže, úmyselné zranenia v snahe dosiahnuť víťazstvo. (Lovaš, 2010)

2.2.2. Formy agresie

Formou agresie myslíme „techniku“ alebo spôsob, akým agresor ubližuje svojej obeti. Najčastejšie odlišujeme **fyzickú** a **verbálnu** agresiu. A. Buss (1961, in Čermák, 1999) rozlišuje agresiu **priamu** (bezprostrednú) a **nepriamu**, **aktívnu** a **pasívnu**. Týmito tromi znakmi vytvárame trojdimenzionálnu klasifikáciu agresie.

Nepriama agresia je v prípade, že nenastane priame fyzické alebo psychologické poškodenie obete. Príkladom nepriamej fyzickej aktívnej agresie je poškodenie majetku obete (aj keď poškodenie vytvoril agresor priamo), príkladom nepriamej verbálnej agresie je ohováranie. (Čermák, 1999)

Lovaš (2010) pridáva k agresii nepriamej aj **vzťahovú** agresiu, ktorou označuje ubližovanie v oblasti vzťahov alebo ich prostredníctvom. Sem môžeme zaradiť vyhrážanie sa opustením, izolovanie od spoločnosti.

2.3. Teórie vysvetľujúce agresiu

V priebehu histórie hľadalo odpoveď na otázku prečo sa človek správa agresívne niekoľko psychologických škôl alebo prístupov. Ani jedna však nedokázala poskytnúť univerzálne vysvetlenie agresie, avšak každá poukazuje na jej dôležité podoby.

2.3.1. Psychoanalytický pohľad

Freudov pohľad na agresiu sa v priebehu jeho života a tvorby menil. Spočiatku predpokladal, že agresia je reakcia na nevydarené hľadanie slasti, teda na frustráciu, alebo je spojená s vyhýbaním sa bolesti. Neskôr rozpracoval svoju teóriu libida, kde predpokladal protiklad sexuálnych a agresívnych pudov. Agresiu považoval za samostatný vrodenný *pud* človeka, ktorého cieľom je deštrukcia. O pudoch predpokladal, že pochádzajú z vnútra človeka a prejavujú sa ako psychicky účinná sila. Odmietal názory, že človek je automaticky od prírody dobrý. Freud významne ovplyvnil ďalšie teórie agresie, týkajúce sa najmä vzťahu agresie a frustrácie, potláčania agresie. (Lovaš, 2010)

2.3.2. Etologický pohľad K. Lorenza

Lorenz chápe agresiu ako „pravý primárny *inštinkt*, ktorý slúži na udržanie druhu.“ (Lorenz in Lovaš, 2010) Na rozdiel od Freuda má agresia pozitívny charakter, pretože je to útočnosť v záujme prežitia. V každom organizme sa hromadí energia, ktorá je hnacou silou agresívneho správania a časom musí dojsť k uvoľneniu tejto nahromadenej energie, uvoľneniu napätia. Jedinou akceptovateľnou možnosťou je nájsť si prijateľný spôsob vybitia tejto energie - vybitie agresie na náhradnom objekte prináša očistné odreagovanie sa, katarziu.

2.3.3. Hypotéza frustrácia – agresia

Pôvodná myšlienka o vzťahu agresie a frustrácie z r. 1939 od Dollarda, Dooba, Millera, Mowrera a Searsa (in Lovaš, 2010), striktno vyjadrovala, že frustrácia vždy vedie k nejakej forme agresie, a že agresii vždy predchádza frustrácia. V priebehu 20. storočia nastalo niekoľko úprav tejto hypotézy a dodnes je predmetom diskusií. Berkowitz (1989, in Lovaš, 2010) analyzoval výskumné zistenia odporcov aj zástancov hypotézy a potvrdil pôvodnú myšlienku z r. 1939 a navrhol úpravu. „Frustrácie sú averzívne udalosti a generujú sklon konať agresívne len do tej miery, do akej vyvolávajú negatívny afekt.“ (Berkowitz, 1989, in Lovaš, 2010, s. 31)

2.3.4. Teória sociálneho učenia

A. Bandura (1973, in Hewstone & Stroebe, 2006) predpokladal, že agresívne správanie je produktom sociálneho učenia. Základom je mechanizmus vplyvu odmiern a trestov, učenie nápodobou. Skúmaním napodobňovania správania detí od dospelých zistili, že vzor v určitej situácii dokáže u jedinca obmedziť zábrany správať sa agresívne. Deti majú tento vzor v rodine a vo vrstovníkoch. Taktiež pozorovanie agresie v médiách podľa všeobecného predpokladu zvyšuje agresiu diváka. Comstock a Paik (1991, in Hewstone & Stroebe, 2006) spravili metaanalýzu viac ako tisíc testov sledujúcich vplyv agresie

sledovanej v médiach na diváka a potvrdili, že agresia sledovaná v televízii má krátkodobý účinok na správanie diváka. Špecifikovali niekoľko faktorov, ktoré zvyšujú agresívne tendencie diváka. Patrí sem efektivita agresívneho správania, nezohľadňovanie negatívnych dôsledkov agresie, agresor je prezentovaný ako blízky divákovi a prezentácia agresie pri zvýšenom emocionálnom nabudení zabezpečí neschopnosť nadhľadu. (Comstock & Paik, 1991, in Hewstone & Stroebe, 2006) Sledovanie agresie nemá vplyv iba na správanie diváka, ale aj na jeho postoj k agresívnemu správaniu, ku kriminalite.

2.3.5. Interakčné chápanie agresie

Základná idea interakčného chápania agresie hovorí, že agresia je špecifickým druhom sociálnej interakcie. Ide teda o konfrontáciu medzi dvoma osobami alebo sociálnymi skupinami. Hlavnými kritériami pre označenie správania ako agresívneho sú zámer ublížiť, samotné ublíženie či poškodenie, a porušenie pravidiel. (Hewstone & Stroebe, 2006) Felson a Tedeschi (1993, in Lovaš, 2010) uvádzajú štyri základné princípy, ktorými sa tento prístup orientuje. Patrí sem:

- Agresiu rozumieme ako inštrumentálne správanie.
- Agresívne správanie je normálnym dôsledkom konfliktu v medziľudských vzťahoch, nie je produktom vnútorných síl.
- Na vzniku agresie sa podieľajú situačné a interpersonálne faktory.
- Dôležité sú hodnoty a očakávania účastníkov konfliktu.

2.4. Faktory priamo vyvolávajúce agresiu

Existuje veľké množstvo faktorov a okolností, ktoré majú súvislosť s agresiou, avšak iba niektoré vyvolajú okamžitú reakciu. Žiadna agresívna reakcia nie je priama odpoveď na podnet. Podnet vyvolá určité vnútorné procesy, ktoré následne môžu vyvolať „vonkajšiu“ reakciu, napr. verbálny alebo fyzický prejav. Medzi takéto „provokujúce“ podnety, ktoré pôsobia na vnútorný stav, patrí frustrácia, bolesť, nespravodlivosť, ohrozenie. Dôležité je uvedomiť si podmienku, aby tieto podnety vyvolali nejakú reakciu, netreba len zmobilizovať vnútorné

prostredie človeka. Na agresívnej reakcii majú svoj podiel aj iné faktory, ako napr. či je jedinec nahneváný alebo v kľude, teda ide o komplex faktorov.(Lovaš, 2010)

Ohrozenie

Prirodzenou reakciou na ohrozenie života, bolesť či zranenie spôsobené iným človekom je obrana, ktorá môže mať aktívnu podobu, teda útok. Nemusí sa však jednať len o ohrozenie života. Poškodenie môže mať aj psychologické či spoločenské následky a takáto hrozba môže vyvolať agresívne odozvy. Fyzicky alebo verbálne napadnutý človek väčšinou automaticky reaguje protiútokom. Zillman (1979, in Lovaš, 2010) poukazuje na zvláštnosť, že reakcia na útok nie je hodnotená negatívne, nie je vlastne považovaná za agresiu.

Frustrácia

Vzťah frustrácie a agresie je diskutovaný už niekoľko desaťročí a potvrdzuje to aj samotný vývoj tejto teórie. Pôvodné hypotézy boli časom upravené do podoby, že agresia je len jedna z možných odpovedí na frustráciu, rovnako ako príčinou agresie nemusí byť iba frustrácia. Frustráciu definujeme ako „stav sklamania, zablokovanie alebo zmarenie dosiahnutia cieľa.“ (Hartl & Hartlová, 2004, s.172) Podľa Dilla a Andersona (1995, in Lovaš, 2010) agresia vyvolaná frustráciou môže byť nasmerovaná nielen na osobu, ktorá frustráciu vyvolala, či už zámerne alebo nie, ale aj na inú osobu, ktorá nemá so vznikom frustrácie nič spoločné.

Nespravodlivosť

Prežívanie a hodnotenie spravodlivosti a nespravodlivosti je veľmi subjektívne. Jedinec má určité kritéria a subjektívny pohľad na situáciu, na základe ktorých ju zhodnotí a vytvorí si osobné stanovisko. Pocit krivdy môže vyvolať agresívne správanie zamerané na osobu, ktorá je považovaná za zdroj problémov, podobne ako pri frustrácii. Je veľa sociálnych situácií, kedy môže jedinec nadobudnúť pocit krivdy, napr. keď nemá, to čo mal dostať, či už je to povýšenie, v intímnych vzťahoch pozornosť či lásku.

2.4.1. Biologické predpoklady agresie

Tak, ako existuje sociálna a psychická komponenta agresie, nemožno nepripomenúť aj biologickú podmienenosť agresívneho správania. Zo širokej oblasti možných biologických vplyvov sa s agresiou dávajú do súvislosti hlavne biochemické procesy, neurologické faktory a dedičnosť.

Heredita

V súčasnosti sa predpokladá, že agresivita je prinajmenšom čiastočne založená na vrodených faktoroch. Na potvrdenie tejto hypotézy prebehlo niekoľko výskumov. Vplyv dedičnosti sa najčastejšie dokazuje výskumom jednovaječných a dvojvaječných dvojčiat. Je potrebné brať ohľad na sociálne faktory, teda na prostredie, v ktorom dvojčatá vyrastajú. Predpokladáme, že výchova a prístup rodičov k svojim deťom je relatívne rovnaký a tým sa zabezpečujú podmienky pre porovnanie agresivity u jednotlivých detí. Rushton (1986, in Čermák, 1999) skúmal 500 párov jednovaječných a dvojvaječných dvojčiat. Na základe sebakontrolného dotazníku zistil, že jednovaječné dvojčatá zdieľajú empatiu, altruizmus, asertivitu a agresivitu v omnoho väčšej miere ako dvojvaječné. Teda predpokladá dedičný základ uvedených vlastností. Miles a Carey (1997, in Lovaš, 2010) spravili meta-analytickú štúdiu 24 výskumov, ktorej výsledkom je potvrdenie úzkeho vzťahu genetických faktorov a agresie. Renfrew (1997, in Čermák, 1999) zhrnul podmienky, ktoré musia byť splnené, aby sme mohli predpokladať vplyv genetických faktorov na agresiu jedinca. Patria sem tieto podmienky:

- Jedinec z normálnej rodiny sa správa extrémne agresívne ako jediný, zvyšok rodiny nemá agresívne sklony. Prostredie rodiny je teda nepatologické a u jedinca predpokladáme geneticky podloženú biologickú abnormalitu.
- Veľká väčšina rodiny je agresívna. V tomto prípade nezabúdame na faktor spoločného prostredia, avšak je možné predpokladať spoločný genetický faktor, ktorý podmieňuje každého člena rodiny v agresívne správanie.
- Pokiaľ sa vyskytne celá línia agresívnych zvierat určitého druhu, možno predpokladať unikátnu genetickú subpopuláciu s výrazným rysom agresie.

Neurochemické vplyvy

Na základe výskumov vplyvu pohlavných hormónov na agresiu sa predpokladá, že zvýšená sekrecia testosterónu môže vplývať na zvýšený výskyt agresie u mužov. (Dabbs, 1987, in Čermák, 1999) Dabbs taktiež zistil, že väzni, ktorí spáchali násilný trestný čin bez predchádzajúcej provokácie, mali vyššiu hladinu testosterónu ako väzni, ktorí spáchali násilný trestný čin ako obranu. Zvýšená hladina testosterónu však automaticky nepredpokladá tendenciu k agresii, vymedzuje sa len na určité podnety. Uvažuje sa aj o hormonálnom vplyve počas prenatálneho obdobia. Reinischová (1981, in Čermák, 1999) zistila, že deti vystavené počas prenatálneho života androgénnym substanciam reagujú na rôzne testové situácie agresívnejšie ako deti bez takéhoto prenatálneho vplyvu. Diskutovaným je aj menštruačný cyklus ženy a s tým spojené zmeny hladín hormónov, konkrétne v období *premenštruačného syndrómu (PMS)*. Dalton (1964, in Čermák, 1999) zistil, že 49% žien spáchalo trestný čin práve v období PMS a 62% porušení väzenského poriadku sa stalo počas PMS. Eriksson, Sunblad, Lisjö, Modigh a Andersch (1992, in Čermák, 1999) zistili, že u žien, ktoré uvádzajú vysokú premenštruačnú podráždenosť, bola nameraná vysoká hladina testosterónu a ďalších androgénov. To vytvára predpoklad súvislosti medzi nárastom hladiny androgénov a poklesom hladiny progesterónu a zvýšenou iritabilitou.

Kontrola agresie je jednou z najdôležitejších funkcií *neurotransmitterov*. Prebieha prostredníctvom chemickej aktivity, ktorá prenáša informácie v synapsiách. Patrí sem acetylcholín, noradrenalín, dopamin, naopak serotonín má inhibičný efekt na agresiu.

Neurofyzologické faktory

Pomocou rôznych neurologických techník sa zistila neurálna báza ľudskej agresie. Už pred nejakým časom boli identifikované oblasti mozgu, ktoré facilitujú agresiu. Aktivácia týchto oblastí agresiu zvyšuje a naopak deaktivácia znižuje.

Čermák (1999) uvádza dve hlavné oblasti súvisiace s agresiou:

1. *Limbický systém*, obsahujúci radu štruktúr, ktoré ovplyvňujú emócie a základné pudy.
2. *Mozgová kôra*, spojená s kognitívnymi funkciami potrebnými k učeniu, usudzovaniu a rozhodovaniu.

Limbický systém kontroluje emócie, hippocampus všeobecne inhibuje agresiu, jadrá amygdaly naopak podporujú vznik agresívnej reakcie. Hitchcock a O'Callaghan(1979, in Čermák, 1999) pripomínajú, že nemožno jednoznačne preukázať vzťah medzi limbickým systémom a agresiou. *Kôrové oblasti* sú spojené so sociálnym učením, anticipáciou dôsledkov výberom odpovedí. Frontálny neokortex je časťou mozgu, ktorá je prepojená s recepciou a interpretáciou vonkajších sensorických informácií. Poškodenie tejto oblasti vedie k nadmernej vnímavosti irelevantných podnetov, a jedinec s narušenou schopnosťou anticipácie následkov bude reagovať v takomto prípade dráždivo, náladovo, impulzívne agresívne. (Čermák, 1999)

2.4.2. Alkohol a drogy

Vzťah alkoholu a agresie je známy nielen odbornej, ale aj bežnej verejnosti. Výskumy väčšinou potvrdzujú jeho vplyv na rast agresie, aj keď jeho vplyv nie je jednoznačný a univerzálny. Predpokladá sa, že alkohol znižuje schopnosť tlmiť nevhodné správanie prostredníctvom rôznych mechanizmov, ku ktorým patrí najmä narušenie kognitívnych funkcií, redukcia strachu a zvyšovanie fyziologickej i psychologickéj úrovne aktivácie. (Källmen, Gustafson, 1998 in Lovaš, 2010) Alkohol odtlmuje inokedy kontrolované impulzívne správanie. Zníženie inhibície nevhodného správania nie je samotnou príčinou agresie, ale iba okolnosťou, ktorá zvyšuje pravdepodobnosť jeho výskytu. (Lovaš, 2010) Podľa Giancolu (2003, in Lovaš, 2010) sa pod vplyvom správajú agresívne ľudia, ktorí majú predispozíciu správať sa tak. Existuje aj tzv. model očakávania, ktorý hovorí, že agresívne správanie je po konzumácii alkoholu stimulované presvedčením o vplyvu alkoholu na správanie. Leonard, Collins a Quigly (2003) zistili, že konzumácia alkoholu sama o sebe nie je prediktorom agresívneho správania, ale ťažké opijanie sa súvisí s fyzickou agresiou.

Vplyv drog na agresívne správanie nie je taký jednoznačný ako v prípade alkoholu. Novšie výskumy na súvislosť poukazujú, napr. Reid et al. (2007, in Lovaš, 2010) zistili, že ľudia, dlhodobo užívajúci extázu prejavujú vyššiu úroveň agresivity.

2.4.3. Environmentálne faktory

Už dávnejšie vznikla hypotéza, ktorá spája vysokú teplotu s agresívnym správaním. Experimentálne sa prejavil vplyv vysokej teploty na zvýšenie hostilného afektu, na hostilnú interpretáciu a na fyziologickú aktiváciu. (Lovaš, 2010)

2.4.4. Sociálne faktory

Všeobecne sociálne prostredie významne ovplyvňuje jedinca aj z krátkodobého, aj z dlhodobého hľadiska. Krátkodobý vplyv sa týka napr. účasti v konkrétnej sociálnej interakcii, dlhodobý vplyv sa týka osvojovania pravidiel, spôsobov správania či riešenia sociálnych situácií.

Agresiu možno nájsť v rôznych prirodzených sociálnych prostrediach - v domácnostiach, v škole, na pracovisku, vo väzniciach; vo všetkých druhoch sociálnych vzťahov a v rámci nich medzi všetkými účastníkmi a vo všetkých smeroch. Zameriame sa na agresiu v domácom prostredí.

Agresia v domácom prostredí

Rodina je pre mnohých jedincov základným sociálnym prostredím, ktoré im poskytuje zabezpečenie primárnych potrieb, pocitu bezpečia a istoty. Aj pre rodinu však platí, že sa môže stať miestom, kde agresia vzniká, alebo je jej cieľom. V domácom prostredí môže byť terčom agresívneho správania ktokoľvek, pod túto oblasť spadajú nasledujúce témy: týranie partnerov a násilie partnerov voči sebe, zneužívanie detí a násilie voči deťom, násilie voči rodičom, súrodenecké násilie, týranie starých ľudí. Jedná sa o rôzne podoby násilia, ktoré sú mnohokrát

čiasťkové otázky jedného problému. Podľa Americkej psychologickkej asociácie (in Lovaš, 2010) rodinné násilie a zneužívanie definujeme ako širokú škálu emocionálneho, fyzického, sexuálneho zlého zaobchádzania jedného člena rodiny s iným členom.

Medzi jednotlivými členmi domáceho prostredia sú zvyčajne významné rozdiely z hľadiska moci, t. zn., že v rodine existuje heterogenita jej členov. Nemusí sa jednať len o rozdiely medzi deťmi a rodičmi, ale aj medzi partnermi. Rodina spravidla zlučuje osoby rôznej miery fyzickej sily, sociálnych schopností, intelektuálnej vyspelosti, čo je ďalším rizikovým faktorom pre vznik zneužívania alebo týrania. Násilne sa správajúcim a obeťou sa môže stať ktorýkoľvek člen rodiny. Browne et al. (1997, in Lovaš, 2010) klasifikujú rodinné násilie na aktívne a pasívne. Aktívna forma označuje zneužívanie a trápenie vo fyzickom, psychickom a sexuálnom kontexte, s cieľom obeti ublížiť. Pasívne má formu zanedbávania v rovnakých kontextoch. Čírtková (2006) zaraďuje medzi hlavné znaky domáceho násillia výskyt násilných incidentov, ktoré sa opakujú so vzrastajúcou intenzitou, a dôsledkom je asymetrický vzťah medzi násilnou a ohrozenou osobou. Pokiaľ sa násilie deje dlhodobo, hovoríme o tyranizovaní. Prevalha prípadov, keď je agresorom muž, spôsobila automatické vnímanie problematiky partnerskej agresie ako agresie muža voči žene. Archer (2000, in Lovaš, 2010) na základe meta - analýzy 80 výskumov zistil, že ženy sa správajú voči partnerom agresívne častejšie ako muži, avšak jedná sa o slabšie formy agresie, napr. hádzanie predmetov na partnera. U mužov sa naopak zistili tvrdšie formy v podobe bitky až dusenia.

Browne a Herbert (1997, in Lovaš, 2010) identifikovali charakteristiky domácich násilníkov. Patrí sem:

- Pocit nízkej sebaúcty.
- Pocit nedostatku sociálnej podpory a izolácie.
- Nedostatok asertivity a sociálnych zručností.
- Nadmerná konzumácia alkoholu a drog.
- Psychiatrická porucha.
- Žiarlivosť, panovačnosť, obavy z opustenia.
- Impulzívne správanie.
- Nedostatok empatie.

- Externalizácia viny.
- Sociálno - ekonomické problémy.
- Presun zlosti vyvolanej nespokojnosťou v inej sfére života.
- Výskyt násillia v detstve.

Príčiny partnerskej agresie majú multifaktorový charakter. Popisuje to *model dynamických vývinových systémov partnerského násillia* Capaldiovej a Kimovej (2007, in Lovaš, 2010). To znamená, že sa berú do úvahy charakteristiky oboch partnerov, povaha vzťahu medzi nimi - interakcia a jej vývoj, riziko kontextových faktorov, ktoré môžu vyvolať agresiu medzi nimi. Uplatňuje sa teda prístup nielen na úrovni individuálnych charakteristík, ale aj na úrovni sociálnej interakcie.

2.5. Vplyv gender na agresívne správanie

V spoločnosti prevláda predstava, že muži sa správajú agresívnejšie ako ženy. Pohľad na danú problematiku je však omnoho zložitejší, rozdiely medzi mužmi a ženami úzko súvisia s viacerými faktormi. Medzi tie najdôležitejšie patria frekvencia výskytu a forma agresívneho správania, čo spolu úzko súvisí. V minulosti sa skúmala najmä fyzická agresia, ktorá sa prejavovala najmä u mužov, z čoho sa usudzovalo, že muži sú agresívnejší ako ženy. (Bettencourt & Miller, 1996, in Lippa, 2009) Keď sa začala brať do úvahy aj verbálna agresia, výsledky neboli také jednoznačné. Lagerspetz (1988, in Lovaš, 2010) začala rozlišovať agresiu na priamu a nepriamu, a tým jej výskumy začali poukazovať na výraznejšiu zmenu medzi mužmi a ženami. Podľa nich muži preferujú priamu agresiu - bojujú, zatiaľ čo ženy nepriamu agresiu - manipuláciu. (Björkqvist et al., 1992, in Lovaš, 2010)

Príbuzenská (niekedy nazývaná aj vzťahová) agresia bola opísaná ako druh agresie, ktorá nie je fyzická, ale spôsobuje druhému ujmu prostredníctvom manipulácie, sociálneho vylúčenia, a poškodenia či straty vzťahov. (Crick & Grotpeter, 1995, in Burton, 2007) Z niekoľko výskumov, prevádzaných na chlapcoch a dievčatách, vyplynulo, že dievčatá sú agresívnejšie ako chlapci. (Crick & Grotpeter, 1995, in Burton, 2007) Štúdiá boli realizované na detských respondentoch a bola nájdená súvislosť agresie s depresiou, odmietnutím vrstovníkmi a inými komplikáciami. V dospeljej populácii sa rozdiel medzi mužmi a

ženami nenašiel taký výrazný. Z výskumu Burtona et al. (2007) vyplynulo, že fyzická agresia u mužov je spájaná s nižšou mierou ochoty a extravenzie. U žien sa fyzická agresia asociuje s vyššou mierou zásadovosti, prítomnosťou depresie, s horším stres - managementom a s väčšou prispôbivosťou. Bettencourt a Miller (1996, in Lovaš, 2010 alebo Lippa, 2009) uvádzajú vo svojej meta -analýze, že typické rozdiely medzi mužmi a ženami sa prejavujú iba v prípadoch nevyprovokovanej agresie, teda za predpokladu, že agresívna osoba nebola cielene frustrovaná alebo provokovaná predchádzajúcim útokom. Campbell et al. (2006, in Lovaš, 2010) skúmali význam rodových rozdielov v sociálnych reprezentáciách agresie. Muži považujú agresívne správanie za svoj spôsob získania moci a kontroly nad ostatnými. Ženy majú tendenciu chápať svoju agresiu ako zlú, cítia sa po nej previnilo a majú pocit straty sebakontroly. Dôležité je pripomenúť aj rodové stereotypy, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú typické správanie sa mužov a žien. U mužov sú očakávaná agresívnej reakcie v rôznych situáciách vyššie, zatiaľ čo u žien sa predpokladá neagresívne správanie. Iba jeden typ agresie vykazoval pohlavné rozdiely v prospech žien. (Smuts, 1992) Archer (2004, in Lippa, 2009) ju pomenoval nepriamou agresiou, alebo vzťahovou - ublíženie druhým tým, že sú vylúčení zo skupiny, ohováraním, šírením klebiet. Najväčšie rozdiely sa prejavovali najmä v období adolescencie. Crick & Nelson (2002, in Lippa, 2009) poznamenávajú, že dievčatá nepriamu agresiu nielen častejšie používajú, ale sú aj jej častejšou obeťou. Rozdiely môžeme nájsť aj v prežívaní emócií. Ženy vyjadrujú negatívne emócie častejšie ako muži, najmä smútok a depresiu, zatiaľ čo muži častejšie vyjadrujú zlosť. (Zemna & Garber, 1996, in Lippa, 2009)

3. Žiarlivosť a agresia

Žiarlivostný komplex sa zásadne vyznačuje tým, že ho považujeme za stav mysli, v ktorom hnev a bolesť predisponujú žiarlivú osobu k agresívnym činom. Tendencia raniť alebo škodiť je síce úzko spätá s pocitom žiarlivosti, ale automaticky sa neprejavuje zbitím rivala alebo partnera. Existuje však mnoho prípadov, kedy ľudia túto tendenciu nezvládli a nechali sa ovládnuť afektom. Dôkazom toho, že predmetom násilia sa stáva objekt lásky a nie rival, je všeobecne diskutovaný problém domáceho násilia. V priebehu 20. storočia sa uskutočnilo niekoľko štúdií, ktoré analyzovali prípady vrážd, v ktorých bol väčšinou obeťou vražednej žiarlivosti práve partner. Ruin (1933, in White & Mullen, 2006) referuje o 14 obetiach - partneroch zo 17 vrážd, Psarska (1970, in White & Mullen, 2006) informoval o 38 zabitíach zo žiarlivosti, kde až na jednu, všetky mali za obeť partnera žiarlivej agresívnej osoby. V súčasných slovenských a českých štatistikách sa uvádza niekoľko vrážd sexuálnych a vrážd osoby blízkej, avšak neuvádza sa štatistika podielu žiarlivostného motívu. V nasledujúcich riadkoch sa budeme venovať vzťahu agresie a žiarlivosti.

3.1.Domáce násilie a žiarlivosť

Zlé zaobchádzanie medzi partnermi patrí medzi najčastejšie skúmanú a analyzovanú oblasť rodinného násilia. Násilie v dôverných vzťahoch nemožno prisudzovať len jednému faktoru. Žiarlivosť značne prispieva k vytvoreniu kontextu, v ktorom k násiliu dochádza. White a Mullen (2006) uvádzajú, že nadmerná žiarlivosť u mužov bola motiváciou k opakovaným napadnutiam žien. Hilbertman a Manson (1977, in White & Mullen, 2006) uskutočnili výskum na 60 týraných ženách, z ktorých až 57 uvádzalo prítomnosť nadmernej žiarlivosti u manželov. Okrem toho, že boli obviňované z nevery, taktiež ich chceli izolovať od akejkolvek spoločnosti, aby im zabránili príležitostiam k nevere. Žiarliví manželia trvali na tom, aby ich ženy nechodili samé von, a hľadali si podnety na prejav žiarlivosti a tým si samozrejme podporili svoju zlosť a legitimizovali prejavy násilia. Snaha privlastniť si druhého partnera a žiarlivosť sú podľa spomínaných

štúdií hlavnými prvkami v partnerských interakciách, ktoré vedú k domácej násilii. Avšak žiarlivosť nie je jediným podnecujúcim faktorom. „Žiarlivostná agresia, podobne ako mnoho iných foriem ľudského správania, má viac ako jeden určujúci psychologický faktor v tom zmysle, že predstavuje koncový bod rady úmyslov, skutkov a tém.“ (White & Mullen, 2006, s. 278) Žiarlivosť je sprevádzaná hnevom nad neverou či zradou, hrozbou straty vzťahu, prináša pocit poníženia, sklamania, neistoty, zúfalstvo, podnecuje k ambivalentnému erotizmu, graduje interpersonálny konflikt v rámci partnerského vzťahu. Každý z týchto faktorov môže jedinca vyprovokovať k násilii. Žiarlivý jedinec má za cieľ potvrdiť si svoje obavy, je veľmi ťažké ho ukládať dôkazmi o vernosti. Ide o nekonečný kruh, kedy obvinenia, ktoré sú odmietnuté, vytvárajú ďalšie a silnejšie obvinenia. Tým sa konflikt medzi partnermi zväčšuje a môže vyvrcholiť v násilie medzi partnermi. Žiarlivosť vo vzťahu vyvoláva utrpenie, ale mnohokrát je to práve reakcia milovaného, ktorá podmieni násilný výsledok. Paradoxom žiarlivosti je to, že obviňujúci tvrdí, že partner nie je schopný vernosti a tým nie je hodný jeho lásky, ale súčasne žiada od partnera sľub o svojej vernosti. Násilie sa nemusí objaviť, pokiaľ sa obviňovaný partner nerozhodne zo vzťahu odísť. Práve konfrontácia so skutočnou stratou či odlúčením vyvoláva v žiarlivcovi zhoršenie jeho žiarlivosti a môže reagovať na takúto situáciu agresívne. V niektorých prípadoch stačí k násilným prejavom, že si žiarlivý jedinec chybné vyloží triviálne alebo nevinné prejavy obviňovaného partnera ako dôkazy nevery. Vzhľadom na citlivosť žiarlivého jedinca voči takýmto podnetom, nemožno sa čudovať, že násilie je vyprovokované udalosťami, ktoré sú pre vonkajšieho pozorovateľa bezpredmetné. Cormier (1962, in White & Mullen, 2006) vo svojej štúdií o psychodynamike zabitia v konkrétnych prípadoch manželstiev uvádza, že tieto vzťahy sa vyznačovali silnou a úzkou závislosťou kombinovanou s nedôverou a žiarlivosťou. V rámci vyvíjajúceho sa konfliktu sa postupne rozvíjalo verbálne a fyzické týranie. Potvrďuje to predpoklad, že vo vzťahoch, kde sa žiarlivosť stáva príčinou násillia, existuje dlhá história nedôvery a konfliktov, ktoré však časom prestávajú súvisieť s otázkou sexuálnej vernosti. Žiarlivosť vzťahu narušuje, ale taktiež sa objavuje v kontexte narušených vzťahov. Žiarlivosť môže vo vzťahu prispieť k agresii a vyvolať ju, alebo môže byť iba jedným z faktorov vyvolávajúcich konfliktný vzťah. (White & Mullen, 2006)

Nebezpečnosť nie je vlastnosť jedinca, ale vlastnosť jeho násilných činov. Predpovedať u jedinca, že sa v budúcnosti bude správať násilne, závisí od prepojenia špecifických charakteristík so všeobecným nárastom pravdepodobnosti spáchania násilných činov. Vo vyspelých krajinách sú podľa Hurwitz & Christiansen (1983, in White & Mullen, 2006) násilné trestné činy konané najmä mladými mužmi, pochádzajúcim i z nižších socioekonomických vrstiev, ktorí sú súčasťou menšinových etnických a rasových skupín pod tlakom hospodárskej deprivácie. Najsilnejšou indíciou budúceho násilného správania je predchádzajúci násilný skutok, pravdepodobnosť výskytu zvyšuje zneužívanie alkoholu a drog. Vo všeobecnosti prítomnosť duševnej poruchy neznamena automatickú tendenciu reagovať agresívne, avšak pri niektorých diagnózach existuje zvýšené riziko páchania násilných trestných činov, napríklad pri niektorých bludných poruchách. V žiarlivosti sa často stretávame so stupňujúcim sa vzorcom agresívneho správania. Tento vzorec má tendenciu sa upevniť v interakcii partnerov a je ťažké ho narušiť inak ako úplným odlúčením sa. Žiarlivosť taktiež narušuje štatistiku o násilnej trestnej činnosti, ktorá hovorí o tom, že najväčší výskyt takých činov je vo veku šesťnásť až dvadsať rokov. Mowat (1966, in White & Mullen, 2006) uskutočnil štúdiu žiarlivých vrahov, ktorých vekový priemer sa približoval 40 rokom, najstarší boli sedemdesiatnici. Svoju úlohu zohráva aj vyššie spomínaný alkohol, ktorý podporuje uvoľnenie agresívneho správania. Samo zneužívanie alkoholu môže jedinca predisponovať k žiarlivosti alebo ovplyvňovať jej vývoj a priebeh. Útoky spojené so žiarlivosťou sú väčšinou reakciou, kedy jedinec prežíva žiarlivosť v maximálnej miere na hranici afektu. Samotná žiarlivosť a konflikty vo vzťahu môžu trvať dlho, avšak prejavy násillia sa môžu spustiť nejakou rušivou udalosťou, hádkou. White & Mullen (2006) poukazujú na fakt, že premyslené činy pomsty sa vyskytujú zriedka, aj napriek tomu, že žiarliví jedinci často dlho premýšľajú nad tým, ako zareagujú v prípade odhalenia nevery partnera, ale málokedy sa prenesú tieto fantázie do reality. Násillie podmienené žiarlivosťou je obyčajne násillím neplánovaným, okamžitým, neočakávaným. V histórii sa vyskytli aj prípady plánovanej pomsty, ktorú reprezentuje tzv. násillie z odstupu. Jednalo sa o prípady, kedy bol partner otrávený jedom alebo zastrelený. Násillie zo žiarlivosti však nemusí byť nasmerované len na obviňovaného partnera, ale žiarlivý jedinec ho môže obrátiť aj proti sebe a vyprodukovať sebapoškodzujúcu alebo samovražednú aktivitu. White & Mullen

(2006, s. 305) uvádzajú, že „je dôležitým a praktickým klinickým faktom, že u tých jedincov, u ktorých sa zdá, že je vysoké riziko násilia voči partnerovi, je takmer vždy taktiež vysoké riziko samovraždy.“

Predošlé výskumy podľa Puente & Cohen (2003) indikujú, že žiarlivosť je jednou z hlavných príčin domáceho násilia. Svojou štúdiou potvrdili, že populácia sa vo vnímaní žiarlivosti správa ambivalentne - žiarlivosť je znakom lásky aj znakom neistoty. Tým, že akceptujeme žiarlivosť ako dôkaz lásky, to môže vyvrcholiť až do akceptácie násilia zo žiarlivosti a jeho ospravedlňovania, pretože asociáciou žiarlivosti s romantickou láskou sa mení pohľad na vykonané násilie. Akceptácia takéhoto násilného správania vo vzťahu vedie k emocionálnemu a sexuálnemu zneužívaniu, najmä manželov voči ich manželkám. Čím viac sa žena správa nevinne, tým viac je reakcia žiarlivého muža považovaná za láskyplnú, a naopak, čím viac provokatívne, tým nežiarlivá reakcia muža býva považovaná za menej láskyplnú.

Schaap, C., Buunk, B., Kerkstra, A. (1988) vo svojej štúdií prezentovali 5 rôznych typických konfliktných štýlov v intímnych vzťahoch: „*agresia -tlak*“ - byť extrémne asertívny, ale zanedbávať záujmy vzťahu; „*vyhýbavý*“ - fyzicky aj emočne ustupovať zo situácie, ignorácia záujmov druhého, aj vzťahu; „*ukľudňujúci*“ - snaha zabrániť otvoreným konfliktom, dávanie prednosti spolupráci na obranu vlastných záujmov; „*kompromisný*“ – snaha o nájdenie spravodlivého riešenia zahrňujúce ústupky oboch partnerov; „*zvládajúci problémy*“ – byť asertívny a kooperatívny pomocou priamej komunikácie o pocitoch, odhaľovania príčin konfliktov a hľadanie vzájomne uspokojivého riešenia. Autori skúmali u holandských mužov a žien ich predstavu o vlastnom spôsobe vysporiadania sa s konfliktami vo vzťahu. Muži aj ženy podľa nich prejavujú snahu vyhnúť sa prílišným citovým diskusiám a preferujú zmierniť rozdiely. Navyše sa muži vnímajú ako tí, čo majú väčšiu snahu o kompromis. Ženy sa vnímajú, že dávajú viac najavo svoje negatívne emócie ako ich partner, a hľadajú riešenie cez otvorené vyjadrenie všetkých svojich pocitov. Russell - Chapin et al. (2001) upozorňujú na fakt, že faktory, ktoré prispievajú k partnerskej nespokojnosti sú početné a komplexné.

3.2. Spúšť'áže žiarlivosti

Žiarlivosť často vychádza z reálnych alebo imaginárnych podnetov, ktoré poukazujú na hrozbu nevery alebo straty partnera. Každý z nás má mieru citlivosti na takéto podnety inak nastavenú. Žiarlivostné obavy mnohokrát môžu vypadáť neoprávnené, alebo aj naopak, najmä v prípade partnera, ktorý bol v minulosti neverný. Čo majú vo všeobecnosti všetky žiarlivostné reakcie spoločné, je element strachu z toho, že nie sme dostatočne milovaní alebo strachu z prípadnej nevery. Tieto negatívne domnienky vzrastajú so znižujúcou sa mierou sebaúcty, pocitu nedôstojnosti, ktorý vedie k obavám zo zrady partnera. Žiarlivý jedinec si môže, ale nemusí, byť vedomý týchto nastavení, ktoré u neho môžu vyprodukovať emocionálny stav, vedúci od miernej mrzutosti po divokú paranoju. Dynamika žiarlivosti vždy zahŕňa určité spúšť'áže. Partner žiarlivého jedinca sa správa určitým spôsobom, ktorý môže podporovať jeho pocit ne/bezpečia vo vzťahu. Medzi jasné spúšť'áže môžeme zaradiť flirtovanie s druhými, až po skutočné prečiny porušenia sľubu vernosti. Nie všetky spúšť'áže sú však také zjavné a jasné. Nadmerne chladné objatie alebo iné prejavy citového ochladnutia môžu vyprovokovať pochybnosti alebo odhaliť nejaké sexuálne správy. Mnohí sú citliví napr. na partnerov záujem o pornografiu, pretože neistý jedinec sa automaticky začne porovnávať a hľadať v tom odkazy. (White & Mullen, 2006) Mullen (1990) na správanie žiarlivého jedinca typu „checking“ – žiarlivec sa zaujíma o svojho partnera, kde je, s kým hovorí a poukazuje na jedinú výhodu žiarlivosti – na pozornosť, ktorá je nasmerovaná na podozrievaného. Avšak vyšetrovací krížový výsluch môže vyústiť do zastrašovania alebo vymysleného priznania, čo následne môže u strápeného partnera vyvolať agresívnu odozvu.

Weerth & Kalma (1993) na základe svojej štúdie poukazujú na rozdiely medzi reakciami žien a mužov na spúšť'áže žiarlivosti. Podľa nich, ženy reagujú na neveru výrazne fyzicky agresívnejšie ako muži, dokonca aj od seba očakávajú, že by v takej situácii konali fyzicky agresívnejšie ako muži. Pri verbálnej agresii sa ženy vyrovnali mužom, v rámci nepriamej agresie muži dosahovali nižšiu mieru ako ženy. Vo všeobecnosti prevláda stereotyp, že agresívnejší vo vzťahu bývajú muži. Dokazujú to štatistiky domáceho násillia, násilnej trestnej činnosti. Faktom

však je, že ženy sú krehkejšie a tým pádom ľahšie dôjdu k zraneniu, čo poukazuje na mieru agresivity mužov, avšak nehovorí o agresívnom správaní žien.

White (1981) vo svojej štúdií uvádza, že obavy z neuspokojivého manželského sexuálneho života môžu viesť k rozumným, no často nesprávnym žiarlivostným podozreniam. Navyše pokiaľ jeden z partnerov popiera dané problémy, môže to mať vplyv na jeho atraktivitu u druhého pohlavia a tým vyvolávať rôzne sexuálne motívy. White upozorňuje, že rôzne kultúrne role poskytujú vysvetlenie pre atraktivitu partnera pre ostatných, avšak tieto motívy sú mnohokrát príbuzné motívom k žiarlivosti.

Empirická časť

4. Vymedzenie výskumného problému, výskumných cieľov

Predmetom nášho výskumu je problematika vzťahu agresie a žiarlivosti. Zaujímá nás nielen klasický vzťah, kedy podnetom k agresii býva žiarlivosť, ale aj otázka spúšťačov, teda rôznych životných situácií, ktoré môžu u jedincov vyvolať žiarlivostnú, či agresívnu reakciu.

Výskumný problém vidíme v stanovení vzťahu medzi agresiou a žiarlivosťou a popis gender rozdielov na rôzne druhy spúšťačov žiarlivosti.

Hlavným cieľom výskumu sme si stanovili potvrdenie existencie vzťahu medzi mierou žiarlivosti a agresie, porovnanie výsledkov medzi pohlaviami. Druhým výskumným cieľom je stanovenie rozdielu vo vnímaní spúšťačov žiarlivosti u žien a u mužov. Z toho nám vyplývajú aj čiastkové ciele, ktoré zahŕňajú otázku miery rozdielnosti vo vnímaní spúšťačov na základe dĺžky vzťahu, otázku miery rozdielnosti v predpoklade podoby reaktívneho správania v kriticknej situácii u seba a u druhých, a otázku predpokladu vlastnej reakcie na rôzne chýlostivé situácie u partnera.

4.1. Výskumné hypotézy

Spomínané ciele sa odrážajú aj vo formulovaní výskumných hypotéz, ktoré znejú nasledovne:

Hypotéza H1:

Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou iritability, mierou resentmentu a mierou podozrievavosti.

Hypotéza H2:

Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou negativizmu, mierou pocitu viny a mierou verbálnej agresie.

Hypotéza H3:

Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou priamej a nepriamej agresie.

Hypotéza H4:

Existujú signifikantne významné pohlavné rozdiely v očakávaní, ako budú reagovať muži a ženy na neveru partnera. Muži uvádzajú, viac ako ženy, že zareagujú verbálne alebo fyzicky agresívne, opijú sa. Ženy, viac ako muži, uvádzajú, že sa rozplačú, spravia sa viac atraktívne a budú predstierať ľahostajnosť.

4.2. Metodologický rámec výskumu

4.2.1. Organizácia šetrenia, typ výskumu

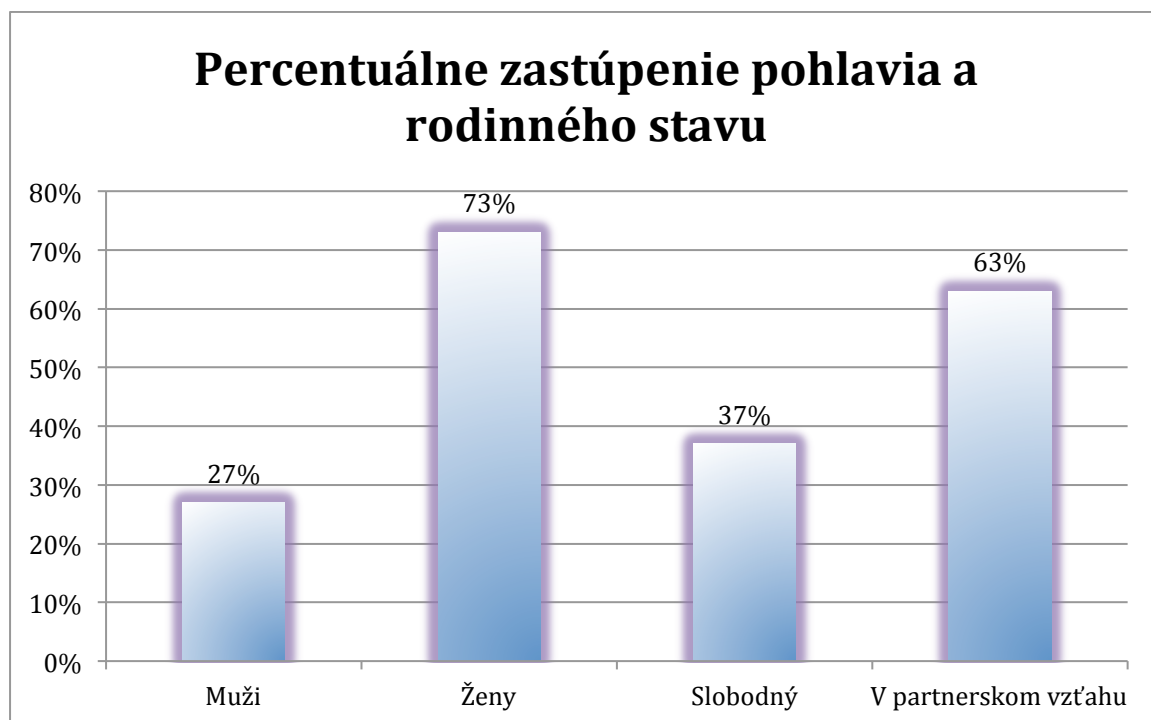
Diplomovú prácu predkladáme ako orientačný výskum, keďže predpokladáme, že na našom území nie sú znalosti o danej problematike dostatočne prepojené, a zameriavame sa na získanie základného prehľadu o skúmanom probléme, s cieľom identifikovať nosné parametre a formulovať nasledovný postup. (Reichel, 2009) Z pohľadu úrovne metodologického prístupu sa jedná o kvantitatívny výskum. Keďže účelom kvantitatívneho výskumu je zdokumentovať postoje spoločnosti voči určitým javom na základe rôznych kritérií a porovnať jednotlivé fenomény v ich vzájomných vzťahoch, považujeme zvolený metodologický prístup za adekvátny.

4.2.2. Výskumný súbor

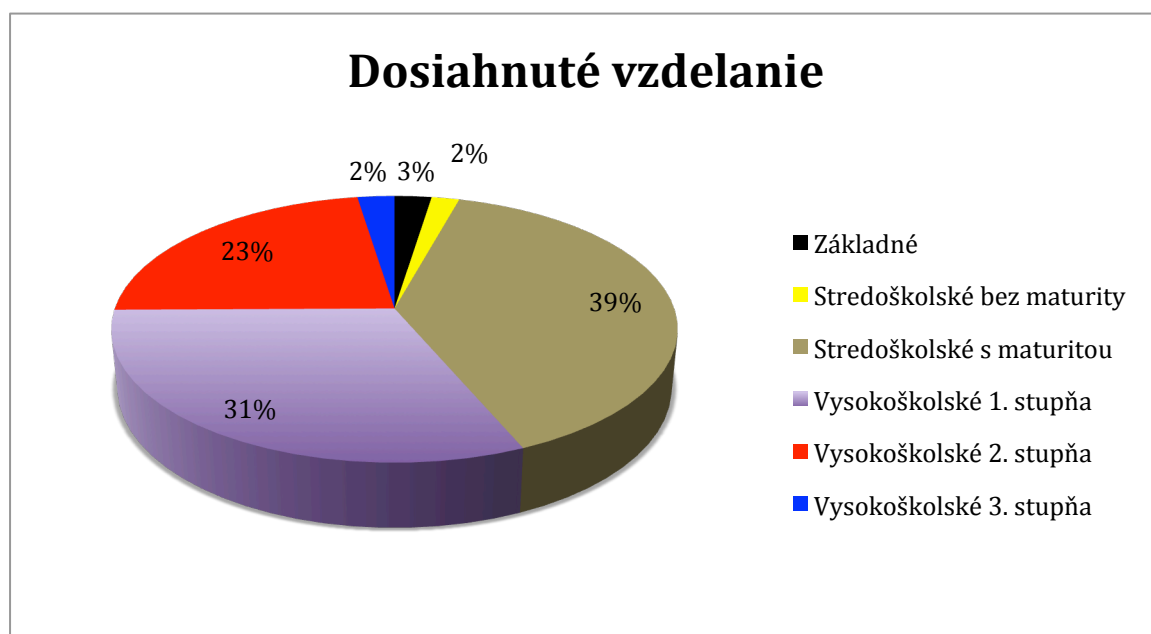
K výberu respondentov do nášho výskumného súboru sme použili metódu lavínového výberu (snowball technique). Dotazník bol umiestnený na internete a prístupný pre každého, jeho šírenie sme zabezpečili prostredníctvom sociálnych sietí. Základný súbor tvorili muži a ženy vo veku od 16 do 49 rokov, celkovo 163 výskumných objektov - 119 žien a 44 mužov. 61 respondentov bolo v čase

vyplňovania dotazníka slobodných, 102 v partnerskom vzťahu. V rámci výberu základného súboru boli oslovení študenti vysokých škôl rôznych odborných zameraní (technických, humanitných aj prírodovedných), zamestnaní aj nezamestnaní, s rôznym stupňom dosiahnutého vzdelania, keďže cieľom bolo zabezpečiť čo najväčšiu heterogenitu výskumného súboru.

Graf č.1: Rozloženie pohlavia a rodinného stavu vo výskumnom súbore.

Graf č. 2: Rozloženie vzdelania u respondentov.

4.2.3. Metodika zberu dát

Pre účel výskumu bola vytvorená internetová adresa, po ktorej otvorení sa zobrazilo oslovenie respondenta s úvodnými informáciami o účele, rozsahu a anonymite dotazníka. Dotazník obsahoval položky, pri ktorých mali respondenti za úlohu predstavovať si konkrétne situácie s partnerom, v prípade slobodného respondenta sa žiadala hypotetická odpoveď. Jednalo sa o neštandardizovaný dotazník, upravený pre potreby nášho výskumu. Skladal sa z 3 častí a jeho vyplňanie nebolo časovo obmedzené. Všetky položky boli vedené ako povinné. Odoslaním dotazníka sa dáta automaticky uložili do zberne, čím bola zabezpečená maximálna anonymita, keďže nikto nevie spojiť výsledky s osobou respondenta.

4.2.4. Rozbor dotazníka

Škála interpersonálnej žiarlivosti (IJS)

Interpersonal Jealousy Scale bola vytvorená Mathesom a jeho spolupracovníkmi a bola použitá v množstve štúdií (Mathes, 1984; Mathes, Phillips, Skowran, & Dirk, 1982; Mathes, Roter, & Joerger, 1982; Mathes & Severa, 1981). Má 27 položiek, každá položka je hodnotená do takej miery, do akej je aktuálne pravdivá na deväťbodovej škále siahajúcej od - 4 cez 0 po +4, pričom jednotlivé body sú označené ako „absolútne nepravdivý“, „určite nepravdivý“, „nepravdivý“, „skôr nepravdivý“, „aninepravdivý, ani pravdivý“, „celkom pravdivý“, „pravdivý“, „určite pravdivý“, absolútne pravdivý“. Vnútoraná konzistencia sa pre celú škálu udáva 0,92. Faktorové analýzy oznámené nie sú. (White & Mullen, 2006)

Škála obsahuje položky typu:

1. Keby mal partner navštíviť starého priateľa opačného pohlavia a reagovať veľmi spokojne, bol by som otrávený.
2. Keby šiel partner na schôdzku s priateľmi rovnakého pohlavia, cítil by som

nutkanie zistiť, čo robí.

3. Keby partner obdivoval niekoho opačného pohlavia, cítil by som sa podráždene.

Inventár B -D -I (Buss - Durkee Inventory)

Inventár B -D -I vytvorili A. H. Buss a A. Durkee, ktorí pri jeho zostavovaní vychádzali z predpokladu, že agresivita je komplexný fenomén a je potrebné rozčleniť hostilne - agresívne správanie do podtried. Vypracovali osem tried položiek, ktoré považujú za základné podtriedy agresívneho správania. Patrí sem subtriedy: fyzická – priama agresia, nepriama agresia, popudlivosť (iritabilita), negativizmus, resentment, podozrievavosť, verbálna agresia, pocity viny. Celkovo sa inventár B -D -I skladá zo 75 položiek. Každá položka predstavuje výrok, s ktorým respondent buď súhlasí, alebo nesúhlasí. Výhodou inventára sú tzv. falošné položky /F/, ktoré sú podobné ľži -skóru. Veľkou nevýhodou je však fakt, že neboli stanovené normy pre českú alebo slovenskú populáciu. (Čepelák; Gerevich, Bácskai, Czobor, 2007)

Prieskum preferencií u mužov a žien

Na základe štúdie Weerth & Kalma (1993) sme vytvorili otázky, pomocou ktorých sme chceli zistiť rozdiel medzi očakávaniami reakcie na rôzne žiarlivostné spúšťače u mužov a u žien, ako aj rozdiel medzi predpokladom svojej reakcie a reakcie druhého. Weerth & Kalma (1993) zistili pri predpokladaní reakcie druhého pri odhalení nevery, že ženy očakávajú od podvedenej ženy pomstu, až napadnutie a urážky. Muži od podvedenej ženy tiež očakávajú útok a urážky, dokonca viac ako od podvedeného muža. Pravdepodobne to súvisí s predpokladom, že pre ženy je nevera “najhoršia vec aká sa môže stať”, čo sme zisťovali prostredníctvom ďalšej otázky.

Predpoklad vlastnej reakcie sa tiež líšil u mužov a u žien. Ženy predpokladali, že by mohli neverného partnera napadnúť nielen verbálne, ale aj fyzicky, okrem plaču, predstierania ľahostajnosti a snahy byť atraktívnejšou. Muži omnoho viac ako ženy preferovali opitie sa. Obe pohlavia si v rovnakej miere mysleli, že by vyžadovali vysvetlenie, málo pravdepodobné považovali možnosti ísť s niekým na rande a v tichosti odísť. (Weerth & Kalma, 1993)

Otázky zneli nasledovne:

1. Predstavte si svojho partnera v nasledujúcich situáciách a pri každej určte na škále, ako by ste sa cítili. (úplne ľahostajne – takmer ľahostajne – rozrušene – trochu nahnevane – úplne rozčúlene)
 - Smiech/ konverzácia
 - Úzka spolupráca
 - Časté dotyky
 - Obdarovávanie sa
 - Bozk na ústa
 - Sex
 - Časté spomínanie 2.osoby

2. Katka a Peter spolu žijú 4 roky. Peter je vo vzťahu spokojný a cíti sa s Katkou šťastný. Jedného večera mal Peter cestovať na služobnú cestu. Po príchode na letisko zistil, že kvôli zlému počasiu jeho let preložili na druhý deň. Mal z toho radosť, že pred cestou stráví ešte večer s Katkou. Cestou z letiska kúpil fľašu vína a tešil sa, že ju prekvapí. Keď prišiel domov, našiel Katku v posteli s iným mužom. Ako si myslíte, že Peter zareaguje? Ku každej mozgnej reakcii prosím vyberte hodnotu na škále určite nie- skôr nie- možno- skôr áno- určite áno.
 - Peter si myslí, že je to najhoršia vec v živote, aká sa mu mohla stať.
 - Peter Katku fyzicky napadne a urazí ju.
 - Odíde bez slova preč.
 - Vylúči ju navždy zo svojho života.
 - Chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom.
 - Vyhodí ju z domu.
 - Nikdy jej neodpustí.

3. Ako by ste reagovali po odhalení nevery svojho partnera/ svojej partnerky?
 - Opijem sa.
 - Vynadám mu/jej.
 - Rozplačem sa.

- Fyzicky ho/ ju napadnem.
- Nič to so mnou neurobí.
- Posnažím sa byť atraktívnejší/ atraktívnejšia.
- Dožadujem sa vysvetlenia.
- Rozprávam veľmi potichu, nekričím.
- Pôjdem na rande s niekým iným.

4.2.5.Zdôvodnenie použitej metodiky

Dotazník je všeobecne rozšírený spôsob zberu dát pre kvantitatívnu formu výskumu. Disman (1993) uvádza nasledovné výhody a nevýhody dotazníkového šetrenia:

Výhody:

- Relatívne presvedčivá anonymita.
- Pomerne jednoduchá technika, s možnosťou veľkého počtu respondentov pri relatívne malých nákladoch a za krátku časovú dobu.
- Formálna jednotnosť podnetovej situácie.
- Málokedy vyžaduje spolupracovníkov v teréne.

Nevýhody:

- Vysoké nároky na ochotu respondenta, častým problémom je vynechanie otázky alebo nedokončenie vyplňovania.
- Možnosť vyplňovania dotazníka viacerými osobami alebo skupinou.
- Veľmi nízka návratnosť, čo môže zamedziť vytvoreniu reprezentatívnej vzorky.

V rámci nášho dotazníkového šetrenia sme prejavili snahu zachovať všetky spomínané výhody. Keďže bolo možné odoslať len celovyplnený dotazník, tým sme zamedzili nedokončeným formulárom. Pokiaľ niekto nevyplnil celý dotazník, tak sa to nedá spätne dopátrať. Z toho vyplývajú vysoké nároky na ochotu respondentov, z čoho usudzujeme, že výskumu sa zúčastnili iba respondenti dobrovoľne a ochotne. Za nevýhodu, ktorej sa ťažko bráni, považujeme hrozbu

spoločného alebo viacnásobného vyplnenia. Keďže náš výskum prebiehal vo forme online dotazníka, ktoré sú v aktuálnom období veľmi rozšírené, v nasledujúcich riadkoch zhrnieme plusy a mínusy takejto formy zberu dát.

Výhody online dotazníka:

- Heterogenita vzorky - pomocou online šírenia dotazníka sa aj napriek pasívnej forme zberu dát dokáže nazbierať dostatok respondentov, výhodou je atraktivita témy. (Birnbaum, 2004)
- Špecializovaná vzorka - získať vzorku respondentov so špecifickými charakteristikami môže byť v bežnom výskume komplikované, internet umožňuje jednoduché oslovenie združení, organizácii, ktoré sú prepojené s danou problematikou. (Birnbaum, 2004)
- Efektivita z pohľadu času a nákladov - examinátor nemá relatívne žiadne náklady na vyhotovenie dotazníka do tlačenej podoby, online dotazník umožňuje zber dát 7 dní v týždni, 24 hodín denne, v akomkoľvek časovom pásme, dáta sa ukladajú automaticky a sú pripravené na ďalšie spracovanie. (Birnbaum, 2004)
- Anonymita a pohodlie - na základe štúdie Groslinga, Vazire, Srivastava a Johna z r. 2004 sa potvrdil predpoklad, že respondenti sa cítia pri vyplňovaní online dotazníkov viac anonymne, pretože neprídu do kontaktu so zadávateľom. Pohodlie zabezpečuje vedomie, že sa zúčastňujú výskumu dobrovoľne, sami si určujú kedy dotazník vyplnia, ako dlho im to potrvá. (Birnbaum, 2004)
- Reliabilita v čase - tým, že je dotazník uvedený online, je možné sa k nemu kedykoľvek vrátiť a zopakovať štúdiu v nezmenenej podobe. Rovnako možnosť opakovanej kontroly výskumu zabezpečí nežiaduce vnášanie subjektívnej zložky examinátora do výsledkov výskumu. (Birnbaum, 2004)

Nevýhody online dotazníka:

- Viacnásobné zapojenie sa - existuje riziko, že sa respondent zapojí viackrát, čo sa pri klasickom výskume pero - papier nemusí stať, keďže tam je väčšia kontrola examinátora. Avšak vzhľadom na dĺžku nášho dotazníka nepredpokladáme takúto variantu. (Reips, 2002)

- Nedokončený dotazník - absencia vplyvu examinátora a jednoduchosť ukončenia dotazníka vplýva na zvýšenú mieru nedokončených dotazníkov, ktoré je však ťažko dopátrať. Preto sme vopred upozornili, koľko presne otázok respondenta čaká a koľko času by mu samotné vyplňanie mohlo zaberat'. (Reips, 2002)
- Bezpečnosť dát - existuje riziko ukradnutia dát, z čoho vyplýva potreba dostatočného zabezpečenia, a to najmä z etických dôvodov. (Reips, 2002)
- Skreslenie výskumnej vzorky - je potrebné si uvedomiť, že online výskumom nemožno zachytiť prierez populácie. V našom prípade respondent musel na začiatku spĺňať niekoľko podmienok - mať prístup na internet, navštevovať sociálne siete a byť ochotný zúčastniť sa daného výskumu. Dochádza k určitému samovýberu. (Birnbaum, 2004)

4.2.6. Metodika spracovania dát a výsledky výskumu.

Spracovanie dát sme začali realizáciou Pearsonovej korelácie na vyhodnotenie vzťahu medzi mierou žiarlivosti a mierou jednotlivých subškál agresie. Tento koeficient pracuje s metrickými dátami a nevyjadruje ich príčinný - následný vzťah. Nulová hypotéza testu všeobecne hovorí, že medzi premennými vzťah neexistuje. Výsledky Pearsonovho korelačného koeficientu môžu nadobudnúť hodnoty od -1 do +1, čo znamená, že vzťah môže existovať v negatívnom smere (t. zn. čím vyššie hodnoty jednej premennej, tým nižšie hodnoty druhej premennej), ako aj v pozitívnom smere (t. zn. čím vyššie hodnoty jednej premennej, tým vyššie hodnoty druhej premennej). Na výpočty sme použili program Statistics 17.0. Silu vzťahu hodnotíme podľa nasledujúcich kritérií:

- slabý vzťah $\geq 0,1$
- stredne silný vzťah $\geq 0,3$
- silný vzťah $\geq 0,5$ (Hendl, 2005)

V nasledujúcej tabuľke uvádzame výsledky.

Tabuľka č. 1: Pearsonov korelačný koeficient medzi mierou žiarlivosti (IJS) a mierou jednotlivých subškál agresie.

Pearsonova korelácia	n = 163	FA	NA	POP	N	R	POD
IJS celkom		0.42	0.36	0.49	0.33	0.34	0.28
		0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Pearsonova korelácia	n = 163	VA	PV	POP+R+POD	N+PV+VA	FA+NA	
IJS celkom		0.34	0.21	0.46	0.39	0.45	
		0.000	0.007	0.000	0.000	0.000	

Legenda k tabuľke: FA – fyzická agresia, NA – nepriama agresia, POP – popudlivosť, N – negativizmus, R – resentment, POD – podozrievavosť, VA – verbálna agresia, PV – pocity viny.

Na zistenie rozdielnosti výberu možností medzi mužmi a ženami pri jednotlivých otázkach o predpoklade reakcie na neveru partnera, o spúšťačoch žiarlivosti a o predpoklade reakcie druhej osoby na neveru partnera sme použili Mann – Whitneyho U test. Mann - Whitneyho U test sa používa pri porovnaní mediánov dvoch nezávislých vzoriek. Test odpovedá na otázku, či je rozdiel mediánov dvoch skupín štatisticky významný alebo iba náhodný. Ak je rozdiel významný ($p < 0,05$), znamená to, že medzi poradovou premennou a binárnou premennou existuje vzťah. V nasledujúcej tabuľke uvádzame výsledky tohto testu. (Hendl, 2005)

Tabuľka č. 2: Mean – Whitney U Test. Otázka: Predstavte si svojho partnera v nasledujúcich situáciách s inou osobou, a pri každej určite na škále, ako by ste sa cítili.

	Priemer		Sm.Odchylka		U -test		
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	U	Z	P
Situácia -1	1,93	1,98	0,79	0,80	2557,5	-0,25	0,80

Situácia -2	2,02	2,39	0,70	0,86	2042,5	-2,31	0,02
Situácia -3	3,61	4,04	0,95	0,85	1969,0	-2,56	0,01
Situácia -4	3,09	3,37	0,98	1,13	2250,0	-1,42	0,15
Situácia -5	4,18	4,54	0,95	0,98	2002,5	-2,71	0,01
Situácia -6	4,80	4,92	0,59	0,36	2432,5	-1,43	0,15
Situácia -7	3,32	3,74	0,98	0,91	2031,5	-2,32	0,02

Legenda k tabuľke: Situácia: 1 -Smiech/ konverzácia, 2 - Úzka spolupráca, 3 - Časté dotyky, 4 – Obdarovávanie sa, 5 – Bozk na ústa, 6 – Sex, 7 – Časté spomínanie druhej osoby.

Tabuľka č. 3: Mean – Whitney U Test. Otázka: Príbeh Katky a Petra.

	Priemer		Sm. Odchylka		U -test		
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	U	Z	P
POSTOJ_1	3,82	4,01	1,04	1,00	2333,0	-1,14	0,26
POSTOJ_2	1,89	1,90	1,02	0,87	2508,5	-0,44	0,66
POSTOJ_3	3,02	3,08	1,19	1,03	2544,5	-0,29	0,78
POSTOJ_4	3,36	3,35	1,16	1,07	2590,0	-0,11	0,91
POSTOJ_5	2,70	2,28	1,02	1,05	1925,5	-2,70	0,01
POSTOJ_6	3,39	3,08	1,15	1,11	2180,5	-1,69	0,09
POSTOJ_7	3,25	3,42	1,20	1,18	2416,0	-0,78	0,44

Legenda k tabuľke: Postoj: 1 -Peter si myslí, že je to najhoršia vec v živote, aká sa mu mohla stať. 2 - Peter Katku fyzicky napadne a urazí ju. 3 - Odíde bez slova preč. 4 - Vylúči ju navždy zo svojho života. 5 - Chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom. 6 -Vyhodí ju z domu. 7 -Nikdy jej neodpustí.

Tabuľka č. 4: Mean – Whitne U Test. Otázka: Ako by ste reagovali po odhalení nevery svojho partnera/ svojej partnerky?

	Priemer		Sm. Odchylka		U -test		
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	U	Z	P

POSTOJ_8	2,84	3,03	1,46	1,39	2425,0	-0,74	0,46
POSTOJ_9	3,61	4,11	1,53	1,10	2190,0	-1,71	0,09
POSTOJ_10	2,41	4,47	1,15	0,96	571,5	-8,35	0,00
POSTOJ_11	1,45	2,09	1,04	1,16	1666,5	-3,86	0,00
POSTOJ_12	1,27	1,29	0,69	0,97	2553,0	-0,44	0,66
POSTOJ_13	2,45	3,08	1,25	1,41	1963,5	-2,50	0,01
POSTOJ_14	4,27	4,37	1,21	1,00	2608,5	-0,04	0,97
POSTOJ_15	2,75	2,34	1,40	1,34	2170,5	-1,73	0,08
POSTOJ_16	2,55	2,27	1,41	1,27	2339,5	-1,08	0,28

Legenda k tabuľke: Postoj: 8 -Opijem sa. 9 -Vynadám mu/jej. 10 -Rozplačem sa. 11 -Fyzicky ho/ ju napadnem. 12 -Nič to so mnou neurobí. 13 -Posnažím sa byť atraktívnejší/ atraktívnejšia. 14 -Dožadujem sa vysvetlenia. 15 -Rozprávam veľmi potichu, nekričím. 16 -Pôjdem na rande s niekým iným.

Analýzou výskumných dát prostredníctvom metrickej korelácie dát zo Škály interpersonálnej žiarlivosti a dát z Inventára BDI bola preukázaná štatisticky významná súvislosť medzi žiarlivosťou a niektorými subtriedami agresie. Na hladine významnosti $\alpha = 0,05$ bola hodnota korelačného koeficientu pri jednotlivých subtriedach nasledovná:

- popudlivosť + resentment + podozrievavosť $r = 0,46$;
- negativizmus + verbálna agresia + pocity viny $r = 0,39$;
- priama a nepriama agresia $r = 0,45$.

Z týchto hodnôt vyplýva silný pozitívny vzťah medzi skúmanými stranami, to znamená, že čím väčšia miera žiarlivosti u jedinca, tým väčšia miera popudlivosti, resentimentu, podozrievavosti, priamej a nepriamej agresie. Zo vzťahu žiarlivosti k negativizmu, pocitom viny a verbálnej agresie vyplýva mierne silný pozitívny vzťah.

Druhou analýzou pomocou vyššie spomínaného Mann – Whitney U testu sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi pohlaviami v niektorých bodoch otázky, zhrnutie nájdeme v tabuľke č.2. Štatisticky významný rozdiel medzi mužmi a ženami, teda hodnota $p < 0,05$, sa pre otázku o predstave svojho partnera

v rôznych situáciách s inou osobou vyskytol v nasledujúcich možnostiach:

- úzka spolupráca
- časté dotyky
- bozk na ústa
- časté spomínanie druhej osoby

Pri otázke o predpoklade reakcie podvedeného na neveru partnerky v príbehu Petra a Katky, sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi voľbou mužov a žien v možnosti „chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom“. Ženy túto možnosť vnímali viac pravdepodobnejšiu ako muži.

V otázke o predpoklade svojej reakcie na neveru partnera sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi mužmi a ženami v troch typoch reakcie. Najväčší rozdiel, kde $Z = - 8,35$, bol v prípade, kde ženy viac ako muži predpokladali, že sa rozplačú. Druhou predpokladanou reakciou bolo fyzické napadnutie neverníka, čo prekvapivo viac predpokladali ženy. Poslednou variantou, kde sa vyskytol štatisticky významný rozdiel, teda hodnota $p < 0,05$, bol predpoklad, že „vynaložím snahu byť atraktívnejší“, čo predpokladali ženy viac ako muži.

4.3. Zhodnotenie platnosti hypotéz

Hypotézu H1: „Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou iritability, mierou resentmentu a mierou podozrievavosti.“ **prijímame**. Z výsledkov vyplýva, že medzi mierou žiarlivosti a mierou subtried iritability, resentmentu, podozrievavosti existujú pri hladine štatistickej významnosti $\alpha = 0,05$ pozitívne hodnoty korelačného koeficientu, hovoriace o silnom vzťahu premenných.

Hypotézu H2: „Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou negativizmu, mierou pocitu viny a mierou verbálnej agresie.“ **prijímame**. Výsledky potvrdzujú mierne silný vzťah pri hladine štatistickej významnosti $\alpha = 0,05$.

Hypotézu H3: „Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou priamej a nepriamej agresie.“ **prijímame**. Pri hladine

štatistickej významnosti $\alpha = 0,05$ sme namerali pozitívne hodnoty korelačného koeficientu, čo znamená silný vzťah v zmysle, čím vyššia miera žiarlivosti, tým vyššia miera priamej a nepriamej agresie.

Hypotézu H4: „Existujú signifikantne významné pohlavné rozdiely v očakávaní, ako budú reagovať muži a ženy na neveru partnera. Muži uvádzajú, viac ako ženy, že zareagujú verbálne alebo fyzicky agresívne, opijú sa. Ženy, viac ako muži, uvádzajú, že sa rozplačú, spravia sa viac atraktívne a budú predstierať ľahostajnosť.“ **neprijímame.** Z výsledkov výskumu vyplýva, že štatisticky signifikantný rozdiel medzi pohlaviami sa nám potvrdil iba v prípade „rozplačem sa“, „fyzicky napadnem“ a „posnažím sa byť atraktívnejší“. V ostatných možnostiach rozdiel nedosiahol signifikantne významný rozdiel.

5. Diskusia

V našej práci sme sa zaoberali problematikou vzťahu žiarlivosti a agresie. Cieľom výskumnej časti bolo zistiť úroveň korelácie medzi mierou žiarlivosti a mierou jednotlivých subtried agresie, konkrétne tromi skupinami subškál. Prvú skupinu tvorili popudlivosť, resentment a podozrievavosť. Do druhej skupiny patrili negativizmus, verbálna agresia a pocity viny. V tretej skupine sa nachádzali priama a nepriama agresia. Všetky tieto subškály sú obsahom Inventáru B -D -I, ktorý meria agresivitu jedinca.

Výsledky nášho výskumu potvrdili hypotézy H1, H2 a H3 na hladine štatistickej významnosti $\alpha = 0,05$. Z hodnôt vyplýva silný pozitívny vzťah medzi skúmanými stranami, to znamená, že čím väčšia miera žiarlivosti u jedinca, tým väčšia miera popudlivosti, resentimentu, podozrievavosti, priamej a nepriamej agresie. Zo vzťahu žiarlivosti k negativizmu, pocitom viny a verbálnej agresie vyplýva mierne silný pozitívny vzťah. Najvýraznejšia korelácia bola nameraná medzi mierou žiarlivosti a subškálou „Popudlivosť“ (iritabilita), o hodnote $r = 0,49$. Popudlivosť rozumieme ako pohotovosť silne reagovať na malé provokačné podnety, teda jedinec reaguje výbušne pre maličkosti, je prchlivý a podráždený. Je zrejmé, že žiarlivý jedinec vníma aj malé prejavy ako hrozbu, je na ne citlivý, vidí podnety aj tam kde nie sú, a teda aj na ne môže reagovať vznetlivo. Pokiaľ je frustrovaný svojou žiarlivosťou alebo svojím vzťahom, jeho miera iritability je vyššia a vytvára sa bludný kruh podnet – žiarlivá reakcia – konflikt – agresívna reakcia, ktorá nemusí mať hneď podobu fyzickej agresie.

Významným vzťahom sa vyznačuje aj miera korelácie úrovne žiarlivosti k subškále „Resentimentu“, o hodnote $r = 0,34$. Položky subškály resentimentu vystihujú zanevrenie na druhých, žiarlivosť, pocit hnevu a zlosti na svet pre skutočné alebo domnelé zlé zaobchádzanie, preto považujeme mierne silný vzťah za akési potvrdenie.

Zaujímavá je aj hodnota korelácie pri subškálach „fyzickej a nepriamej agresie“, kde $r = 0,42$ je pre fyzickú, a $r = 0,36$ pre nepriamu agresiu vo vzťahu k žiarlivosti. Z toho nám vychádza záver, že čím vyššia miera žiarlivosti u jedinca, tým vyššia miera fyzickej či nepriamej agresie. Možno usudzovať, že čím viac jedinec prežíva svoju žiarlivosť, tým má väčšiu tendenciu byť popudlivejší a tým

agresívnejšie reagovať na rôzne spúšťače. Nemožno však očakávať, že každý žiarlivý jedinec je schopný fyzického násillia voči iným osobám. Nepriamou agresiou rozumieme správanie, ktoré nenapadá druhú osobu priamo, ale prostredníctvom aktov, ktoré ju nepriamo poškodzujú. V partnerských vzťahoch sa často jedná o správanie, ktorým sa snaží žiarlivec partnerovi poukázať na svoju hodnotu, alebo sa pomstiť. Môže sa jednať o to, že mu prestane poskytovať to, čo mu poskytoval predtým. Alebo sa mu snaží ublížiť vo veciach, ktoré vie, že sú pre partnera dôležité. Môže ísť o ponižovanie pred priateľmi, rodinou, v zamestnaní, kontrola mobilného telefónu či emailov atď. V tomto vidíme veľký výskumný potenciál, skúmať, akým spôsobom sa ľudia "vyrovnávajú" so svojou žiarlivosťou, čoho všetkého sú v medziach nepriamej agresie schopní a s čím to súvisí - napr. s typom osobnosti, vzťahovým vzorom alebo mierou spokojnosti so svojím životom.

Ďalším zaujímavým výsledkom je miera korelácie so subškálou "pocity viny", kde $r = 0,21$. Predpokladáme, že preto je korelácia taká nízka, pretože žiarlivý jedinec nemá za svoje pocity a správanie dôvod trpieť výčitkami svedomia, nemá pocit, že by krivdil. Žiarlivec totiž považuje svoje obavy a podozrenia za oprávnené a hľadá si ich potvrdenia. Je pravdepodobné, že až pri odhalení, že sa mýli, môže pocítiť zahanbenie a pocit viny, avšak pri silnom žiarlivcovi k takémuto ujasneniu nemusí nikdy dôjsť.

V rámci výskumu sme pre našu zvedavosť zadávali aj otázku dĺžky vzťahu. Vypočítali sme koreláciu k miere žiarlivosti a zistili sme, že hodnota korelačného koeficientu je $r = -0,053$, z čoho vyplýva, že žiaden vzťah medzi týmito premennými neexistuje.

Druhým výskumným cieľom bolo stanovenie rozdielu vo vnímaní spúšťačov žiarlivosti u žien a u mužov. Štatisticky významný rozdiel medzi mužmi a ženami, teda hodnota $p < 0,05$, sa pre otázku o predstave svojho partnera v rôznych situáciách s inou osobou vyskytol v situáciách: úzka spolupráca, časté dotyky, bozk na ústa, časté spomínanie druhej osoby. V situáciách ako smiech/konverzácia, obdarovávanie sa a sex, sa muži so ženami zhodli. Smiech či konverzácia s niekým iným im neprišiel ako dôvod na žiarlivosť. Miera hodnotenia situácie vzájomného obdarovávania sa bola rozložená rovnomerne medzi „takmer ľahostajne“, „rozrušene“ a „trochu nahnevane“, čo v našej 5 - bodovej škále hodnotenia znamenalo hodnotu 2, 3 a 4. Najväčší signifikantne významný rozdiel platí pre situáciu „bozk na ústa“. Ženy to vnímajú ako horšiu situáciu,

podmieňujúcu žiarlivosť, ako muži, to znamená, že ich to trápi viac. Veľký nedostatok tejto položky vidíme v tom, že nebol upresnený „bozk na ústa“ osobe opačného pohlavia, preto každý respondent mohol vnímať danú situáciu inak - mohol si predstaviť rodinného príslušníka, kamaráta, nápadníka, a z toho vyplývajú rôzne situácie s rôznymi možnými reakciami.

V otázke o predpoklade reakcie podvedeného na neveru partnerky v príbehu Petra a Katky, sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi voľbou mužov a žien v možnosti „chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom“. Ženy túto možnosť vnímali viac pravdepodobnejšiu ako muži. Zaujímavé je zistenie, že pri týchto podotázkach bolo rozloženie odpovedí celkom vyrovnané po celej škále, až na možnosť „Peter Katku fyzicky napadne a urazí ju.“ a možnosť „Peter si myslí, že je to najhoršia vec v živote, aká sa mu mohla stať.“ V týchto podotázkach sa respondenti prikláňali k jednému alebo druhému pólu. V otázke fyzického napadnutia sa jednalo o odmietnutie a nesúhlas. V otázke posúdenia nevery ako najhoršej veci v živote, aká sa môže stať, sa respondenti prikláňali k súhlasným vyjadreniam.

V otázke o predpoklade svojej reakcie na neveru partnera sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi mužmi a ženami v troch typoch reakcie. Najväčší rozdiel bol v prípade, kde ženy viac ako muži predpokladali, že sa rozplačú. Druhou predpokladanou reakciou bolo fyzické napadnutie neverníka, čo prekvapivo viac predpokladali ženy. Poslednou variantou bol predpoklad, že „vynaložím snahu byť atraktívnejší“, čo predpokladali ženy viac ako muži. Plač a snahu byť atraktívny máme prirodzene spojený najmä so ženami, preto nás tento výsledok príliš neprekvapil. To, že ženy vyjadrili väčšiu možnosť agresívne zareagovať prisudzujeme tomu, že necítia taký veľký tlak zo strany spoločnosti ako muži. Predpokladáme, že ak si aj muži myslia, že by ich nevera mohla vyprovokovať k agresívnej reakcii, nepriznajú to, vzhľadom na veľkú kampaň spoločnosti proti domácemu násiliu. Zároveň si uvedomujeme, že rozdiely mohli vzniknúť aj predstavou zistenia nevery - či sa to podvedený dozvie „in flagranti“ alebo nepriamo, môže to mať vplyv na jeho reakciu.

V porovnaní so štúdiou Weerth a Kalma (1993), ktorou sme sa inšpirovali, nám vyšli iné výsledky v niektorých bodoch. Výsledky štúdie sú popísané v príslušnej kapitole. V našom výskume nám vyšlo, že ženy očakávajú v príbehu

Petra a Katky, že to bude považovať za najhoršiu vec v živote, že jej nikdy neodpustí a že ju vyhodí z domu a odíde bez slova preč. Muži mali iné poradie, predpokladali, že to bude považovať za najhoršiu vec v živote, že ju vyhodí z domu, že ju vylúči zo svojho života a že jej nikdy neodpustí. V otázke predpokladu vlastnej reakcie na neveru nám s pôvodným výskumom vyšiel rovnaký výsledok ohľadom predpokladu žien o vlastnej agresívnej reakcii. Rozdiely si vysvetľujeme štruktúrou výskumnej vzorky, ale aj metodikou zberu dát, keďže pôvodná štúdia bola prevádzaná tradičným spôsobom pero -papier, a naša elektronicky.

Validitu výsledkov mohlo ovplyvniť viacero faktorov. Výber respondentov nebol kontrolovaný, keďže dotazník bol verejne prístupný na internete, čím sme nemohli odkontrolovať, koľkokrát sa daný respondent zapojil, či nevyplňal spoločne s niekým iným, či vyplňal pravdivo. Nevýhodou online dotazníka je aj to, že sa k nemu dostane iba určitý typ respondenta, ktorý je v prvom rade ochotný vyplňať dotazníky, má záujem o danú problematiku, je súčasťou určitej siete vzťahov, keďže dotazník sa šíril najmä cez sociálne siete. Ďalším faktorom je možnosť predpokladať, čoho sa jednotlivé otázky týkajú a tým ovplyvňovať svoj výber. Respondenti boli oboznámení, že sa jedná o vzťahovú problematiku, avšak pri väčšine položiek sa dalo predpokladať, kam smerujú. Ďalším významným faktorom, ktorý nebol kontrolovateľný, je prostredie, v ktorom respondenti dotazník vyplňali. Každý ho vyplňal v iných podmienkach, niekto možno aj v rušivých.

Za hlavný prínos práce považujeme odhalenie úzkeho a silného vzťahu medzi žiarlivosťou a agresiou, v čom vidíme ďalší nielen výskumný, ale aj praktický potenciál. Výskumne sa možno zamerať na ďalšie faktory, ktoré podnecujú žiarlivých jedincov k agresívnym činom a trochu utopisticky možnosť vytvorenia preventívnych noriem na predchádzanie takýchto činov.

6. Záver

Cieľom tejto práce bolo potvrdenie alebo vyvrátenie pozitívneho vzťahu medzi žiarlivosťou a agresiou, a stanovenie rozdielu vo vnímaní spúšťačov žiarlivosti u žien a u mužov.

Pre výskumné účely bol použitý výskumný súbor o rozsahu 163 respondentov, z čoho bolo 119 žien a 44 mužov. Na zistenie miery žiarlivosti a miery agresie boli použité Škála interpersonálnej žiarlivosti (1. časť dotazníka) a Inventár Buss a Durkeeovej (2. časť dotazníka). V 3. časti dotazníku, prístupného v elektronickej podobe, boli položky na zistenie postojov k spúšťačom žiarlivosti, k predpokladu svojej a cudzej reakcie na neveru.

Na overenie vzťahu medzi mierou agresie a mierou žiarlivosti sme použili Pearsonov korelačný koeficient. Pre vyhodnotenie 3. časti dotazníka bol použitý Mann – Whitney U Test. Obe metódy na hladine štatistickej významnosti $\alpha = 0,05$.

Výsledky všetkých použitých metód svedčia o tom, že medzi žiarlivosťou a agresiou existuje silný vzťah. Na základe výsledkov môžeme vyhlásiť nasledujúce tvrdenia:

- Medzi mierou žiarlivosti a mierou agresie existuje štatisticky významná pozitívna korelácia, to znamená, že čím vyššia úroveň žiarlivosti, tým vyššia úroveň agresie u jedinca.
- Štatisticky významný rozdiel medzi mužmi a ženami sa pre otázku o predstave svojho partnera v rôznych situáciách s inou osobou a svojich pocitov v reakcii na danú situáciu vyskytol v situáciách: úzka spolupráca, časté dotyky, bozk na ústa, časté spomínanie druhej osoby.
- V otázke o predpoklade reakcie podvedeného na neveru partnerky v príbehu Petra a Katky, sme zistili štatisticky významný rozdiel medzi voľbou mužov a žien v možnosti „chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom.“ V ostatných možnostiach sa nám rozdiel medzi mužmi a ženami nepotvrdil.
- Dĺžka vzťahu nehrá rolu v miere žiarlivosti jedného z partnerov.

7. Súhrn

Diplomová práca je rozdelená na dve základné sekcie – teoretickú a praktickú časť. V teoretickej časti sme sa snažili priblížiť podstatné oblasti danej problematiky a vytvoriť základ pre najvhodnejšiu formuláciu hypotéz a podchytenie skúmaného problému. Východisko práce tvorí skupina podobných výskumov zameraných na žiarlivosť a agresiu, prípadný vzťah medzi nimi.

V prvej kapitole prechádzame od všeobecného laického pohľadu na žiarlivosť, cez rozlíšenie romantickej a detskej žiarlivosti, až k jednotlivým definíciám žiarlivosti. Objasňujeme jednotlivé pohľady na žiarlivosť Whita a Mullen, Plzáka, Kratochvíla, De Lomasa, Nováka. Upresňujeme rysy definície žiarlivosti Whita a Mullena. Špecifikujeme retrospektívnu a prenesenú žiarlivosť. Analyzujeme faktory žiarlivostného postoja podľa Plzáka. Postupujeme k nepsychogénnej aferencii a zameriavame sa na faktory ovplyvňujúce nepsychogénne vyladenie na žiarlivosť - denný čas, predmeštruačné obdobie u žien, nedostatočný sexuálny život. Zaoberáme sa možnosťou života bez žiarlivosti vo forme maximálnej vyrovnanosti, skupinového manželstva alebo swingingu. Poukazujeme na symetriu a asymetriu partnerských vzťahov, dominanciu a submisivitu partnerov. Predstavujeme submisívneho a dominantného partnera v pozícii žiarlivca a odhaľujeme typické charakteristiky a tendencie. Dochádzame k prezentácii modelu romantickej žiarlivosti podľa Whita a Mullena, vytvorenej prostredníctvom popisnej a kauzálnej analýzy a Lazarusovej teórie stresu. Objasňujeme gender rozdiely vplývajúce na žiarlivosť. Prvú kapitolu ukončujeme odhalením dimenzie príťažlivosti vo vzťahu.

V druhej kapitole sa zaoberáme témou agresie. Prechádzame jednotlivé definície agresie Lovaša, Čermáka, Storra, Banduru, Felsona, Geena. Rozlišujeme príbuzné pojmy agresie ako sú agresivita, hostilita, konflikt, incident, hnev zlosť. Upresňujeme typy a formy agresie. Rozlišujeme reaktívny a proaktívny typ agresie, inštrumentálnu a afektívnu agresiu, mobbing, tyranizovanie. Predstavujeme formy agresie, konkrétne verbálnu, fyzickú, priamu a nepriamu, aktívnu a pasívnu. Zhŕňame teórie vysvetľujúce agresiu každá jedinečným spôsobom. Na ako prvú narážame na psychoanalytickú teóriu, vnímajúcu agresiu ako pud. Následne porovnáваме s etologickým pohľadom Karla Lorenza na

agresiu ako inštinkt v pozitívnom zmysle. Predstavujeme hypotézu „frustrácia – agresia“ a teóriu učenia A. Banduru, nakoniec sa zaoberáme interakčným chápaním agresie a štyrmi základnými princípmi Felsona a Tedeschiho, ktorými sa interakčný prístup orientuje. Analyzujeme faktory ovplyvňujúce agresiu. Medzi priame faktory, ktoré dokážu vyvolať okamžitú agresívnu reakciu zaraďujeme ohrozenie jedinca, frustráciu či prežívanie nespravodlivosti. Špecifikujeme biologické predpoklady agresie, kde zaraďujeme hereditu a rozoberáme výskumy vplyvu dedičnosti. Uvádzame aj neurochemické vplyvy, ktoré zahŕňajú vplyv hormónov na správanie mužov aj žien, najmä testosterón, premenštruačný syndróm. Objasňujeme neurofyzilogické faktory, konkrétne limbický systém a mozgovú kôru, ktoré facilitujú agresiu. Poukazujeme na vzťah alkoholu a drog a agresie. Nakoniec rozoberáme environmentálne a sociálne faktory, kde podrobnejšie skúmame agresiu v domácom prostredí. Poukazujeme na definovanie domáceho násillia, napr. Americkej psychologickkej asociácie, Čírtkovej, Browne -a. Uvádzame charakteristiky domácich násilníkov Browne a Herberta. Záverom druhej kapitoly analyzujeme vplyv gender na agresívne správanie, predstavujeme zažitú stereotypy o agresívnom správaní mužov a žien. Uvádzame niekoľko štúdií zaoberajúcich sa porovnávaním miery agresie u mužov a žien. Zamýšľame sa nad typickým agresívnym prejavom žien a typickým agresívnym prejavom mužov.

Tretiu kapitolu venujeme vzťahu agresie a žiarlivosti. Poukazujeme na prípady násilnej trestnej činnosti spojenej so žiarlivosťou. Opätovne a podrobnejšie skúmame domáce násillie a násillie v dôverných vzťahoch. Hľadáme prepojenie medzi agresívnym správaním a žiarlivosťou. Poukazujeme na žiarlivosť ako dlhodobú záležitosť spojenú s eskaláciou násilného správania. Prezentujeme štúdiu Puente a Cohena, ktorá indikuje žiarlivosť ako jednu z hlavných príčin domáceho násillia. Uvádzame 5 typických konfliktných štýlov v intímnych vzťahoch Schaapa, Buunka a Kerkstra. Na konci kapitoly sa venujeme spúšťačom žiarlivosti a z toho možného vyplývajúceho agresívneho správania.

V štvrtej kapitole predkladáme výskumný problém, stanovujeme výskumné ciele a výskumné hypotézy. Hypotéza H1: Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou iritability, mierou resentmentu a mierou podozrievavosti. Hypotéza H2: Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou negativizmu, mierou pocitu viny a mierou

verbálnej agresie. Hypotéza H3:Existuje štatisticky významná pozitívna korelácia medzi mierou žiarlivosti a mierou priamej a nepriamej agresie. Hypotéza H4: Existujú signifikantne významné pohlavné rozdiely v očakávaní, ako budú reagovať muži a ženy na neveru partnera. Muži uvádzajú, viac ako ženy, že zareagujú verbálne alebo fyzicky agresívne, opijú sa. Ženy, viac ako muži, uvádzajú, že sa rozplačú, spravia sa viac atraktívne a budú predstierať ľahostajnosť. Výskumný súbor tvorí 163 respondentov, z toho 119 žien a 44 mužov. Definujeme metodiku zberu dát - elektronický dotazník, pozostávajúci z 3 častí - Škála interpersonálnej žiarlivosti, Inventár Buss - Durkeovej a v 3 samostatných otázok na posúdenie reakcie na neveru a spúšťače žiarlivosti. Na overenie vzťahu medzi žiarlivosťou a agresiou použijeme Pearsonov korelačný koeficient. Výsledné miery korelácie $r = 0,46$, $r = 0,39$ a $r = 0,45$ hovoria o silnom vzťahu medzi premennými. Pre porovnanie rozdielov v reakciách mužov a žien použijeme Mann – Whitneyho U Test. Pri interpretácii dochádzame k záverom, ktoré potvrdzujú hypotézu H1, H2 a H3, hypotézu H4 zamietame.

V diskusii interpretujeme výsledky, hľadáme možné chyby a faktory, ktoré ovplyvnili samotné výsledky. Popisujeme nevýhodu malého výskumného vzorku, obmedzenosť internetového zberu dát v samovýbere respondentov. Hľadáme príčinu nepotvrdenia hypotézy H4. Porovnávame so štúdiou, ktorou sme sa inšpirovali. Na záver zhŕňame prínos práce, možný výskumný potenciál.

Literatúra

- 1) Birnbaum, M.H. (2004). Human research and data collection via the internet. *Annual Review of Psychology*, 55, 803 -832.
- 2) Bouček, J. (2003). *Obecná psychiatrie*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
- 3) Burton, L.A., Hafetz, J., & Henninger, D. (2007). Sex differences in relational and physical aggression. *Social Behaviour and Personality*, 35 (1), 41 -50.
- 4) Buunk, B.P., Angleitner, A., Oubaid, V., & Buss, D.M. (1996). Sex differences in Jealousy in Evolutionary and Cultural Perspective: Tests From the Netherlands, Germany and the United States. *Psychological Science*, 7:359, DOI: 10.1111/j.1467 -9280.1996.tb.00389.x
- 5) Buss, D., Larsen, R., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in Jealousy: Evolution, Physiology, and psychology. *Psychological Science*. Vol.3. No.4. 251 -259.
- 6) Čepelák, J. (n.d.). *Psychometrické zkoumání agresivity*. Výzkumný ústav penologický SNV ČSR.
- 7) Čermák, I. (1999). *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta.
- 8) Čírtková, L. (2006). Domácí násilí. in *Kriminalista 3/2006*. dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2006/03/cirtkova.pdf>
- 9) De Lomas, P. (2007). *Žárlivost*. Praha: Grada.
- 10) Disman, M. (1993). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- 11) Gerevich, J., Bácskai, B., & Czobor, P. (2007). The generabilizity of the Buss – Perry Aggression Questionnaire. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*. 16 (3), 124 – 136.
- 12) Harris, CH. R. (2005). Male and Female Jealousy, Still More Similar than Different: Reply to Sagarin (2005). *Personality and Social Psychology Review*. 2005, 9:76. DOI: 10.1207/s15327957pspr0901_6
- 13) Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- 14) Hauck, P. (1998). *Manželské mýty*. Bratislava: Slovart.

- 15)Hendl, J. (2006). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.
- 16)Hewstone, M., &Stroebe, W. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Portál
- 17)Klapilová, K. (2007). Existuje láska bez žárlivosti? *Psychologie Dnes*. R. 13/11. 12 -18.
- 18)Kratochvíl, S. (2000). *Manželská terapie*. Praha: Portál.
- 19)Lippa, R. A. (2009). *Pohlaví: příroda a výchova*. Praha: Portál.
- 20)Lovaš, L. (2010). *Agresia a násilie*. Bratislava: Ikar - Pegas.
- 21)Mullen, P. (1990). A phenomenology of Jealousy. *Australian and New Zealand Journal of Psychology*. 1990, 24:17. DOI: 10.3109/00048679009062882.
- 22)Novák, T. (2009). *Žárlivost - jak ji zvládat*. Praha: Grada.
- 23)Plizák, M. (1983). *Othelón alebo manuál o žiarlivosti*. Bratislava: Smena.
- 24)Plizák, M. (1988). *Poruchy manželského soužití*. (Úvod do matrimoniologie). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- 25)Puentes, S., & Cohen, D. (2003). Jealousy and the Meaning (or Nonmeaning) of Violence. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2003, 29:449. DOI: 10.1177/0146167202250912.
- 26)Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada.
- 27)Reips, U.D. (2002). Internet - based psychological experimenting: Five dos and five don't. *Social Science Computer Review*, 20 (3), 241 -249, získané z <http://iscience.deusto.es/archive/team/reips/papers/Reips2002.pdf>
- 28)Russell – Chapin, L. A. et al. (2001). The relationship of conflict resolution styles and certain marital satisfaction factors to marital distress. *The Family Journal*, 2001, 9:259. DOI: 10.1177/1066480701093004.
- 29)Sagarin, B.J. (2003). Reconsidering Evolved Sex Differences in Jealousy: Comment on Harris (2003). *Personality and Social Psychology Review*, 2005, Vol.9, No.1., 62 -75.
- 30)Smuts, B. (1992). Male aggression against woman: An evolutionary perspective. *Human Nature* 3(1): 1-44.
- 31)Schaap, C., Buunk, B., &Kerkstra, A. (1988). Marital conflict resolution. In NoUer, P., Fitzpatrick, M.A. (Eds). *Perspectives on Marital Interaction*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd, 203-244.
- 32)Weerth, C., &Kalma, A. (1993). Female aggression as a response to sexual jealousy: A sex role reversal? *Aggressive Behavior*, 19, 265-279.

- 33) White, G. L. (1981). Jealousy and partner's perceived motives for attraction to a rival. *Social Psychology Quarterly* 44 (1): 24-30.
- 34) White, L., & Mullen, E. (2006). *Žárlivost. Teorie, výskum a klinické strategie*. Praha: Triton.

Prílohy

1. Zadanie diplomovej práce
2. Abstrakt v slovenskom a svetovom jazyku
3. Tabuľka výskumných dát
4. Tabuľka výskumných dát
5. Dotazník

Príloha č. 1 – Zadanie diplomovej práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
BARTKOVÁ Dominika	Jilemnického 27, Martin	F07388

TÉMA ČESKY:

Agrese jako odpověď na sexuální žárlivost

NÁZEV ANGLICKY:

Aggression as a response to sexual jealousy

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium odborné literatury věnované problematice žárlivosti a genderových rozdílů v jejích formách a projevech.
2. Analýza pramenů týkajících se spouštěčů žárlivosti v genderové perspektivě.
3. Kritická analýza vztahu mezi žárlivostí a různými typy agresivního chování s důrazem na problematiku měření obou těchto jevů.
4. Příprava kvantitativní studie zaměřené jednak na percepci různých typů spouštěčů žárlivosti a dále na vztah žárlivosti (měřené škálou interpersonální žárlivosti) a různých forem agrese (měřené za použití Inventáře Busse a Durkeevé).
5. Spuštění kvantitativního výzkumu administrovaného on-line s cílem získat odpovědi od nejméně jednoho sta žen a jednoho sta mužů.
6. Statistické zpracování výsledků s cílem popsat genderové rozdíly v reakci na jednotlivé spouštěče agrese a dále s cílem najít statický vztah mezi mírou žárlivosti a
7. Kritické zhodnocení získaných dat a limitů výzkumu, zejména s přihlédnutím k povaze zkoumaného souboru a použité metodě.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Burton, L. A., Hafetz, J., Henninger, D. (2007): Gender Differences in Relational and Physical Aggression. *Social Behavior and Personality*, 35(1), 41-50.
- Čermák, I. (1999). Lidská agrese a její souvislosti. Žďár nad Sázavou: Fakta.
- Gerevich, J., Bácskai, B., Czobor, P. (2007). The generalizability of the Buss?Perry Aggression Questionnaire. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*. 16(3), 124?136.
- Hauck, P. (1998). Manželské mýty. Bratislava: Slovart.
- Kratochvíl, S. (2000). Manželská terapie. Praha: Portál.
- Lippa, R. A. (2009). Pohlaví: příroda a výchova. Praha: Academia.
- Schaap, C., Buunk, B., Kerkstra, A. (1988): Marital conflict resolution. In NoUer, P., Fitzpatrick, M. A. (Eds). *Perspectives on Marital Interaction*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., pp 203-244.
- Smuts, B. (1992). Male aggression against women: An evolutionary perspective. *Human Nature* 3(1): 1-44.
- Weert, C., Kalma, A. (1993). Female aggression as a response to sexual jealousy: A sex role reversal? *Aggressive Behavior*, 19, pp. 265-279.
- White, G. L. (1981). Jealousy and partner's perceived motives for attraction to a rival. *Social Psychology Quarterly* 44 (1):24-30.
- White, L., Mullen, E. (2006). Žárlivost. Teorie, výzkum a klinické strategie. Praha: Triton.

Podpis studenta: Dominika Bartí

Datum: 5.4.2011

Podpis vedoucího práce: Olga Pecková

Datum: 5.4.2011

Príloha č. 2 – Abstrakt v slovenskom a svetovom jazyku

ABSTRAKT DIPLOMOVEJ PRÁCE

Názov práce: Agresia ako odpoveď na sexuálnu žiarlivosť

Autor práce: Dominika Bartková

Vedúci práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet strán a znakov: 68 s., 121 348 znakov

Počet príloh: 5

Počet titulov použitej literatúry: 34

Abstrakt:

Teoretická časť diplomovej práce sa zaoberá problematikou žiarlivosti, agresie a vzťahom medzi nimi. V empirickej časti diplomovej práce sú využité kvantitatívne metódy pre výskum vzťahu medzi žiarlivosťou a agresiou a pre zmapovanie rozdielov v pohľade na spúšťače žiarlivosti medzi mužmi a ženami. Skúmali sme predpokladanú reakciu mužov a žien na neveru partnera a predpokladanú reakciu u druhého jedinca.

Kľúčové slová: Žiarlivosť. Agresia. Spúšťače.

ABSTRACT OF THESIS

Title: Aggression as a response to sexual jealousy.

Author: Dominika Bartková

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 68 p., 121 348 ch.

Number of appendices: 5

Number of references: 34

Abstract:

Theoretical part of the thesis deals with the issues of jealousy, aggression and relations between them. In an empirical part of the thesis we used quantitative research methods for relationship between jealousy and aggression and to map the differences in looking at the triggers of jealousy between men and women. We explored expected reaction of men and women to infidelity of the partner and expected reaction for the others.

Key words: Jealousy. Aggression. Triggers.

Príloha č. 3 – Tabuľka výskumných dát

	Pohlavie	Ve k	Dosiahnuté vzdelanie	Zada ný	IJS_celk em	POP+R+P OD	N+PV+VA	FA+ NA
1.	Muž	27	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	96	13	15	12
2.	Muž	27	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	139	19	22	10
3.	Muž	20	Stredoškolské s maturitou	Ano	127	11	13	8
4.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Nie	166	11	16	11
5.	Žena	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	170	11	10	5
6.	Muž	27	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	116	12	10	5
7.	Žena	19	Základné	Ano	115	13	17	9
8.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Ano	124	10	13	7
9.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	85	5	16	4
10.	Žena	20	Stredoškolské s maturitou	Nie	115	4	6	2
11.	Muž	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	131	8	16	10
12.	Žena	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	138	20	20	12
13.	Muž	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	133	10	10	8
14.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	158	10	14	7
15.	Žena	34	Stredoškolské s maturitou	Ano	139	11	15	9
16.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Ano	129	9	9	9
17.	Žena	22	Stredoškolské bez maturity	Ano	104	18	19	6
18.	Muž	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	159	9	13	8
19.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	150	14	14	7
20.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	128	2	14	6
21.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Ano	204	22	20	10
22.	Muž	30	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	88	1	7	1
23.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Ano	143	2	4	4
24.	Žena	23	Vysokoškolské 1.	Ano	185	13	18	8

			stupňa					
25.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	141	10	19	7
26.	Muž	26	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	116	10	7	7
27.	Žena	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	100	7	14	10
28.	Muž	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	131	11	16	12
29.	Žena	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	120	10	11	5
30.	Žena	30	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	159	11	16	9
31.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	174	14	14	12
32.	Muž	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	117	11	16	13
33.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	161	18	18	7
34.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	140	10	16	7
35.	Muž	26	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	147	9	11	8
36.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Ano	133	11	12	6
37.	Muž	24	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	100	5	9	8
38.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	71	6	6	3
39.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	146	5	16	9
40.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	149	9	13	6
41.	Muž	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	129	15	14	10
42.	Žena	30	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	155	15	11	2
43.	Žena	26	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	132	4	12	5
44.	Žena	38	Stredoškolské s maturitou	Ano	115	1	5	1
45.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	117	12	17	5
46.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	194	15	17	11
47.	Žena	34	Stredoškolské s maturitou	Ano	119	10	11	12
48.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	180	10	14	7
49.	Žena	49	Stredoškolské s maturitou	Ano	109	6	10	5

50.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Ano	163	18	15	11
51.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	185	18	23	13
52.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Ano	111	10	17	8
53.	Žena	28	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	159	14	16	9
54.	Žena	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	117	13	13	10
55.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	137	5	8	6
56.	Žena	25	Vysokoškolské 3. stupňa	Ano	101	14	19	13
57.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	138	10	17	5
58.	Žena	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	108	4	8	7
59.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	152	12	17	9
60.	Muž	46	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	140	3	7	6
61.	Žena	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	186	10	11	8
62.	Žena	29	Stredoškolské s maturitou	Nie	101	8	17	3
63.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	139	6	8	5
64.	Muž	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	143	16	16	11
65.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	176	21	21	15
66.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	141	19	22	13
67.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Nie	187	21	21	8
68.	Žena	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	79	4	12	2
69.	Žena	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	164	6	11	6
70.	Žena	27	Vysokoškolské 3. stupňa	Ano	132	14	10	7
71.	Žena	28	Stredoškolské s maturitou	Ano	165	10	13	5
72.	Žena	26	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	104	11	10	3
73.	Muž	29	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	85	7	10	6
74.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	182	25	17	12
75.	Muž	24	Stredoškolské s	Nie	80	8	17	11

			maturitou					
76.	Muž	46	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	98	5	10	2
77.	Žena	27	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	125	8	10	7
78.	Žena	27	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	158	10	13	9
79.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	157	16	15	7
80.	Žena	34	Stredoškolské s maturitou	Ano	145	8	11	7
81.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	115	7	6	4
82.	Muž	32	Stredoškolské bez maturity	Ano	153	5	4	3
83.	Žena	26	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	135	4	12	7
84.	Muž	28	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	63	8	15	3
85.	Muž	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	89	13	15	7
86.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	159	10	12	7
87.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	73	10	12	7
88.	Muž	31	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	135	10	16	5
89.	Žena	25	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	154	15	20	11
90.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Ano	163	12	15	7
91.	Muž	26	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	114	21	21	10
92.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Ano	132	5	7	5
93.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	133	15	14	8
94.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	188	14	15	8
95.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	80	17	15	6
96.	Muž	22	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	136	19	14	7
97.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Nie	150	8	15	8
98.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	107	14	13	6
99.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	154	13	21	9
100.	Žena	27	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	102	14	8	12

10 1.	Žena	16	Základné	Ano	77	5	9	1
10 2.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	116	9	15	5
10 3.	Žena	30	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	167	17	18	14
10 4.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	197	24	22	17
10 5.	Žena	27	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	167	18	21	13
10 6.	Muž	20	Stredoškolské s maturitou	Nie	189	12	11	8
10 7.	Muž	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	97	11	16	9
10 8.	Muž	21	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	171	6	16	11
10 9.	Muž	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	141	16	17	15
11 0.	Muž	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	133	7	10	9
11 1.	Muž	30	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	121	4	17	7
11 2.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Ano	114	17	19	12
11 3.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	82	4	9	3
11 4.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	110	6	10	9
11 5.	Muž	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	123	1	7	4
11 6.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Nie	144	11	12	8
11 7.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	152	5	9	4
11 8.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	129	22	15	6
11 9.	Žena	21	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	154	17	18	13
12 0.	Žena	20	Základné	Ano	151	15	18	10
12 1.	Žena	19	Stredoškolské s maturitou	Ano	176	19	18	11
12 2.	Žena	21	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	137	10	11	6
12 3.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	103	20	18	13
12 4.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	163	15	18	7
12 5.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	129	5	11	5
12 6.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	163	27	18	15

127.	Muž	21	Stredoškolské s maturitou	Nie	156	14	13	13
128.	Muž	28	Vysokoškolské 3. stupňa	Nie	119	10	12	3
129.	Žena	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	127	15	8	2
130.	Muž	21	Stredoškolské s maturitou	Ano	157	8	8	8
131.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	110	11	13	13
132.	Žena	25	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	154	11	16	9
133.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	144	8	12	9
134.	Žena	38	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	129	10	13	8
135.	Žena	18	Stredoškolské s maturitou	Ano	134	17	12	7
136.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Nie	151	10	16	7
137.	Muž	34	Vysokoškolské 2. stupňa	Nie	107	10	10	10
138.	Muž	24	Základné	Nie	121	10	14	8
139.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	138	11	12	5
140.	Muž	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	117	14	15	7
141.	Žena	25	Stredoškolské s maturitou	Ano	124	9	10	6
142.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	93	8	9	4
143.	Žena	22	Stredoškolské s maturitou	Nie	132	10	14	10
144.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Ano	116	8	14	6
145.	Muž	23	Stredoškolské s maturitou	Ano	108	12	13	4
146.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	63	12	8	5
147.	Žena	20	Stredoškolské s maturitou	Ano	142	5	9	3
148.	Žena	25	Stredoškolské bez maturity	Nie	127	8	10	4
149.	Žena	27	Stredoškolské s maturitou	Nie	91	8	10	11
150.	Žena	23	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	169	13	9	7
151.	Muž	35	Stredoškolské s maturitou	Nie	165	18	17	6
152.	Žena	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Ano	101	15	13	2

15 3.	Žena	27	Stredoškolské s maturitou	Ano	113	15	15	11
15 4.	Žena	24	Vysokoškolské 3. stupňa	Nie	101	9	15	6
15 5.	Žena	26	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	167	16	17	12
15 6.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Nie	132	5	12	6
15 7.	Žena	18	Stredoškolské s maturitou	Nie	134	12	15	8
15 8.	Muž	22	Stredoškolské s maturitou	Ano	172	8	11	5
15 9.	Žena	23	Stredoškolské s maturitou	Ano	103	16	17	12
16 0.	Žena	24	Stredoškolské s maturitou	Nie	126	13	13	9
16 1.	Muž	24	Vysokoškolské 2. stupňa	Ano	232	29	22	19
16 2.	Muž	26	Stredoškolské s maturitou	Ano	218	27	23	17
16 3.	Muž	22	Vysokoškolské 1. stupňa	Nie	222	22	22	18

Príloha č. 4 – Tabuľka výskumných dát

	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	P 1	P 2	P 3	P 4	P 5	P 6	P 7	P 8	P 9	P 10	P 11	P 12	P 13	P 14	P 15	P 16
1.	1	1	2	2	2	5	3	2	1	3	4	3	3	4	2	2	2	1	3	4	5	5	3
2.	2	2	5	2	5	5	5	4	3	2	2	3	5	5	5	5	3	1	1	1	4	1	2
3.	3	3	4	4	3	5	4	4	1	3	4	2	3	5	1	5	3	1	1	2	2	2	3
4.	3	3	4	5	5	5	4	4	2	4	5	2	4	5	5	5	5	5	1	2	5	1	3
5.	2	3	5	4	5	5	2	4	2	3	3	2	3	3	3	4	5	1	1	3	4	3	1
6.	2	3	4	2	3	5	3	4	2	2	3	3	3	4	5	4	2	3	1	2	5	2	2
7.	2	4	5	5	5	5	5	5	1	1	5	3	5	3	5	5	5	1	5	2	5	3	1
8.	2	2	3	4	4	5	4	3	2	4	2	2	2	3	4	4	4	2	2	5	4	2	3
9.	1	1	2	1	1	5	3	4	2	4	4	2	5	1	1	2	5	1	1	1	3	2	1
10.	1	2	3	2	3	5	4	3	2	5	1	2	1	2	3	2	2	1	1	4	5	4	2
11.	2	1	4	5	3	5	4	5	2	4	5	2	2	5	4	5	3	1	1	2	2	2	3
12.	2	3	5	4	5	5	4	5	2	3	4	3	4	3	3	5	5	1	1	3	5	5	1
13.	3	2	4	4	4	5	4	2	1	4	5	3	4	5	1	4	1	1	1	3	5	3	2
14.	2	3	5	3	5	5	4	4	1	4	4	2	2	3	2	4	4	2	1	3	5	5	2
15.	2	2	5	4	5	5	4	5	2	3	3	3	5	3	2	5	3	2	5	4	5	1	2
16.	2	2	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	4	2	5	1	1	2	5	3	4
17.	1	1	4	3	5	5	2	5	2	3	3	3	2	2	3	3	5	1	1	1	3	1	1
18.	4	3	5	3	5	5	4	5	2	4	4	4	5	3	5	4	5	1	1	3	5	2	5
19.	2	3	5	4	5	5	5	4	1	4	4	2	3	5	3	5	4	1	1	4	5	1	1
20.	2	2	4	2	5	5	4	5	1	3	2	2	2	3	3	4	5	1	1	3	5	1	2
21.	3	5	5	5	5	5	3	5	2	4	3	2	4	2	3	5	5	3	1	5	5	1	2
22.	1	1	4	2	4	5	1	4	1	3	3	1	2	2	1	1	4	1	1	4	4	4	1
23.	3	3	5	4	5	5	4	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	3	1	2	4	4	2
24.	2	3	5	5	5	5	4	5	2	2	4	3	5	4	5	5	5	2	1	3	4	2	3
25.	1	3	4	5	5	5	3	4	1	4	3	4	2	1	4	5	3	2	1	3	5	3	2
26.	1	2	4	3	4	5	2	5	1	4	4	3	4	2	4	1	1	1	1	4	1	3	1
27.	2	2	4	4	5	5	4	4	1	4	4	1	2	2	5	5	5	1	1	1	5	2	1
28.	2	2	3	4	4	5	4	4	3	2	4	3	4	4	5	5	1	1	1	5	5	3	4
29.	1	2	4	4	4	5	4	3	2	4	2	1	3	2	2	5	4	1	3	5	4	1	2

3	0.	5	3	5	5	5	5	5	5	1	1	1	2	5	5	1	4	5	2	1	3	5	3	1
3	1.	2	3	3	3	4	5	4	4	1	3	3	3	2	3	4	5	5	2	1	3	5	2	2
3	2.	2	2	4	4	4	5	3	3	1	2	4	2	3	3	3	3	2	1	1	3	4	3	2
3	3.	2	3	5	5	5	5	4	5	1	3	4	2	3	5	5	5	5	3	1	2	3	1	4
3	4.	2	3	4	3	4	5	5	4	1	3	4	2	4	2	3	3	5	2	1	1	5	4	5
3	5.	2	2	3	3	5	5	4	5	2	1	3	3	2	3	2	5	2	1	1	2	5	1	1
3	6.	2	3	3	3	3	5	4	4	3	3	3	2	2	2	4	5	5	3	1	3	5	1	2
3	7.	1	3	5	3	5	2	2	2	1	5	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	5	4	1
3	8.	1	2	3	3	4	4	3	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	4	3	1
3	9.	1	2	5	2	5	5	3	4	2	2	4	1	5	2	1	5	5	3	1	5	5	1	2
4	0.	3	4	5	2	5	5	4	5	2	3	3	2	4	4	5	4	5	3	1	2	5	3	4
4	1.	1	2	3	3	5	5	2	5	1	5	5	4	5	5	3	4	1	1	1	1	5	1	4
4	2.	3	2	5	4	5	5	4	5	1	4	3	1	3	2	2	4	5	2	1	2	5	5	4
4	3.	1	1	4	4	5	5	4	5	1	4	1	1	1	4	4	4	4	2	1	4	5	4	1
4	4.	3	3	5	4	5	5	4	5	2	2	3	2	3	2	2	2	5	1	5	3	5	4	1
4	5.	2	2	4	2	5	5	3	3	1	3	5	3	3	4	2	4	3	1	1	1	4	1	1
4	6.	2	3	5	3	5	5	4	5	2	2	5	2	3	5	2	4	5	3	1	4	5	1	1
4	7.	2	2	4	3	5	5	5	3	3	3	3	3	3	5	3	4	4	2	5	5	4	1	3
4	8.	2	2	4	4	5	5	5	5	1	5	3	5	3	4	3	5	5	5	1	5	5	1	1
4	9.	2	2	4	2	2	5	2	5	3	3	3	2	4	1	1	3	5	1	5	4	5	1	1
5	0.	4	4	5	5	5	5	3	4	1	3	2	1	2	3	5	5	5	2	1	3	5	1	4
5	1.	3	4	5	5	5	5	5	5	1	4	3	1	2	3	3	5	5	5	1	4	5	1	2
5	2.	3	4	5	3	5	5	5	4	2	4	3	4	3	3	3	4	5	1	1	2	5	4	1
5	3.	2	2	3	3	3	5	5	4	3	4	4	2	2	4	1	5	5	2	1	5	5	1	1
5	4.	2	3	5	3	4	5	3	4	1	3	4	2	2	4	3	4	3	2	1	4	5	3	2
5	5.	1	2	4	1	5	5	2	5	2	2	4	3	4	5	1	5	5	1	1	1	5	3	1
5	6.	2	1	4	4	5	5	5	5	1	2	3	2	2	3	1	2	4	1	1	5	3	4	4
5	7.	1	2	4	2	5	5	2	5	2	1	3	2	2	5	2	5	5	3	1	5	4	1	5
5	8.	3	3	4	2	4	5	3	4	2	1	2	2	2	3	4	4	5	1	1	4	5	4	2
5	9.	2	3	4	4	5	5	3	4	2	3	4	2	4	5	3	5	5	2	1	1	4	2	3

9.																							
60.	2	2	5	3	4	5	3	4	3	1	1	2	3	3	1	5	2	3	1	1	5	1	1
61.	3	4	5	5	5	5	3	5	2	1	5	2	5	2	5	5	5	3	1	3	1	1	1
62.	1	1	3	1	5	5	3	5	1	5	3	5	3	3	3	5	5	1	1	1	5	1	1
63.	2	2	3	3	5	5	3	5	1	3	2	2	2	3	2	3	5	1	1	5	5	2	1
64.	2	3	4	4	5	5	4	4	2	2	4	4	4	1	2	5	2	1	1	3	5	1	2
65.	4	4	5	4	5	5	5	4	2	2	4	3	3	4	3	5	5	3	1	2	5	1	2
66.	2	2	5	4	5	5	4	2	2	2	4	2	2	5	4	4	4	2	1	4	4	1	4
67.	2	3	3	4	5	5	2	5	2	2	4	3	3	4	3	4	5	3	1	4	4	1	4
68.	1	1	3	2	3	4	1	4	1	3	3	2	3	3	1	3	5	1	1	2	3	3	1
69.	3	3	5	4	5	5	3	2	2	3	4	3	3	3	5	2	5	1	1	4	5	4	3
70.	2	3	4	4	5	5	4	4	1	4	4	1	2	3	2	2	4	4	1	3	4	2	1
71.	3	4	5	5	5	5	5	4	2	2	4	3	2	4	4	5	5	1	1	3	3	1	2
72.	1	1	3	2	3	5	4	1	3	2	2	2	4	4	4	5	5	1	1	4	5	4	1
73.	2	2	3	2	2	3	4	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	1	3	3	2	4	2
74.	1	2	2	3	4	5	4	2	3	3	4	5	4	5	5	5	5	3	1	5	5	1	4
75.	1	1	2	1	3	4	3	5	1	3	2	2	3	2	2	4	3	1	1	1	4	3	1
76.	1	1	2	1	4	5	2	4	3	2	4	3	3	5	3	5	2	1	1	3	5	2	1
77.	1	1	4	2	5	5	3	4	3	3	3	2	3	3	2	3	3	3	1	4	5	4	4
78.	2	2	4	4	5	5	4	5	2	2	3	1	3	4	3	4	5	1	1	5	5	4	2
79.	4	4	5	5	5	5	5	5	4	4	5	4	4	5	1	5	5	5	1	5	5	1	5
80.	3	3	5	5	5	5	5	4	2	4	4	3	4	2	1	5	5	3	1	3	1	1	3
81.	2	2	3	2	4	5	3	3	1	4	2	1	1	1	4	2	5	1	1	4	5	4	1
82.	3	2	5	5	5	5	5	5	1	3	2	2	4	2	1	1	2	1	1	1	5	5	1
83.	2	2	5	4	5	5	4	4	2	4	4	1	4	4	5	5	5	4	1	1	2	1	4
84.	1	1	2	3	4	4	2	5	2	3	2	3	3	2	4	3	1	1	3	5	4	2	1
85.	3	3	3	3	3	4	3	2	1	4	2	1	1	1	5	1	4	1	1	1	2	5	3
86.	2	2	4	2	5	5	4	2	1	4	3	2	5	3	3	5	5	2	1	4	5	1	1
87.	1	1	3	2	4	5	2	4	1	4	2	1	2	3	3	2	5	2	1	2	4	4	2
88.	2	2	4	2	5	5	4	4	1	2	3	3	3	4	1	2	4	1	1	4	5	4	3

8																							
9.	2	1	5	3	1	5	3	2	3	4	3	3	3	3	5	5	5	4	1	2	5	1	2
9	4	3	5	5	5	5	3	5	5	2	3	1	2	3	1	5	5	4	1	5	5	1	3
9	2	2	3	2	4	5	4	5	2	4	3	2	3	3	4	5	2	3	1	4	5	2	2
9	1	2	3	4	5	5	4	4	3	3	4	2	5	4	3	5	5	3	1	1	5	1	2
9	2	2	4	3	4	5	4	4	2	3	3	2	3	4	3	5	5	3	1	3	4	3	2
9	2	3	5	4	5	5	5	4	2	3	3	3	4	4	1	4	5	4	1	1	4	4	1
9	2	1	3	3	4	5	5	3	3	2	4	3	3	4	1	3	5	1	1	1	5	5	1
9	1	2	3	2	5	5	2	4	1	4	4	3	4	4	3	5	2	1	1	1	5	1	5
9	3	2	3	2	5	5	3	3	2	3	4	2	4	5	3	2	2	1	1	3	4	3	1
9	1	2	3	1	2	5	2	5	3	4	3	2	3	2	4	5	5	3	1	4	5	3	2
9	2	3	4	4	5	5	4	4	1	2	2	2	2	3	3	4	5	1	1	3	4	2	2
1																							
0	2	2	3	3	4	4	3	4	3	3	4	2	4	5	4	5	4	3	2	2	5	1	2
0	1	1	2	1	3	4	2	2	1	4	1	1	3	4	1	1	4	1	1	1	5	5	1
0	1	2	3	3	5	5	4	2	2	4	4	3	2	4	3	2	4	1	2	3	5	4	2
0	2	2	4	4	5	5	4	4	2	3	4	3	3	4	1	4	5	1	1	2	5	2	2
0	4	4	5	4	5	5	4	5	4	1	5	5	5	5	5	5	5	5	1	4	5	2	5
0	2	2	4	4	5	5	4	3	3	3	4	4	4	5	2	5	5	2	1	2	3	3	3
0	2	3	5	4	5	5	4	2	4	4	5	4	5	4	5	5	2	1	1	1	5	5	4
0	2	2	3	4	5	5	4	3	2	4	3	3	5	3	3	4	2	1	1	2	4	2	3
0	2	2	5	3	5	5	4	4	2	4	1	3	2	3	2	4	4	2	1	2	5	2	3
0	2	2	4	3	5	5	4	3	1	1	3	3	4	3	3	3	2	1	1	2	5	4	3
1	1	2	4	4	3	5	4	4	2	3	3	3	3	4	2	5	1	1	1	4	5	2	1
1	2	1	4	4	5	5	2	4	3	3	3	3	3	3	4	4	2	1	1	2	5	3	4
1	2	2	3	2	4	5	4	4	1	5	1	1	1	1	5	5	5	4	1	2	5	1	1

1 2.																							
1 1 3.	1	1	4	4	5	5	3	5	2	3	2	1	2	3	4	5	5	2	1	4	5	2	1
1 1 4.	1	2	5	3	5	5	5	5	2	4	5	3	5	5	1	5	1	1	5	1	5	1	1
1 1 5.	2	2	4	3	4	5	3	4	2	3	3	2	3	3	3	3	2	1	1	2	4	3	2
1 1 6.	2	2	5	2	5	5	4	5	2	4	3	2	3	4	5	4	5	3	1	2	4	2	2
1 1 7.	3	3	4	4	5	5	5	4	3	2	4	3	3	3	4	4	5	3	1	3	4	1	3
1 1 8.	2	2	4	4	5	5	4	5	3	3	5	2	5	4	5	5	5	3	1	5	2	1	5
1 1 9.	2	3	3	3	5	5	4	4	2	4	3	3	3	2	4	5	4	2	1	5	5	1	3
1 2 0.	2	3	5	3	5	5	5	5	4	1	4	1	3	5	5	2	5	1	1	5	5	5	1
1 2 1.	2	3	5	5	5	5	4	4	2	2	4	4	4	4	1	5	5	2	1	1	5	1	5
1 2 2.	2	2	3	3	5	5	3	5	3	3	2	3	3	2	4	3	4	1	1	1	3	4	3
1 2 3.	2	3	5	5	5	5	5	5	4	1	5	4	4	5	1	5	3	4	1	5	5	2	4
1 2 4.	2	2	4	4	4	5	5	4	1	4	4	5	3	3	4	3	4	2	1	5	5	4	4
1 2 5.	1	2	4	3	5	5	3	4	1	3	2	1	3	3	4	3	2	1	1	3	4	4	1
1 2 6.	2	4	5	5	5	5	5	4	2	3	5	2	3	5	5	5	5	3	1	5	5	1	5
1 2 7.	3	3	4	4	5	5	3	3	1	2	4	3	4	3	3	5	3	1	1	2	5	2	3
1 2 8.	2	2	3	3	3	4	2	2	1	4	2	1	1	2	1	1	4	1	3	3	2	4	2
1 2 9.	3	2	4	5	5	5	3	5	1	3	4	2	2	5	1	3	5	2	1	4	5	2	1
1 3 0.	1	1	3	4	5	5	4	5	3	3	3	3	3	3	1	5	1	5	1	1	4	1	1
1 3 1.	2	2	3	3	5	5	4	1	2	3	4	5	5	5	5	5	5	3	1	1	1	1	2

1 3 2.	2	3	5	4	5	5	4	4	3	3	5	3	4	4	3	5	3	3	1	5	5	1	4
1 3 3.	2	3	4	5	5	5	4	2	1	2	2	1	2	2	2	5	3	2	1	2	4	4	2
1 3 4.	1	3	4	5	4	5	4	4	1	3	3	1	2	3	1	3	5	1	1	1	4	1	1
1 3 5.	1	2	4	3	5	5	4	4	1	2	5	2	4	5	4	5	5	3	1	3	5	1	3
1 3 6.	2	2	4	3	5	5	4	4	1	4	3	3	3	2	4	5	5	1	1	3	4	3	4
1 3 7.	1	2	2	2	4	5	2	2	1	1	5	3	5	4	1	5	1	1	3	1	1	4	1
1 3 8.	1	1	2	2	2	5	3	5	2	5	2	3	3	2	2	4	1	1	3	2	5	3	1
1 3 9.	2	2	4	3	5	5	4	4	2	4	3	2	2	4	3	4	5	2	1	3	5	2	2
1 4 0.	1	1	3	4	5	5	2	3	1	3	3	1	3	3	1	1	5	1	1	1	5	1	3
1 4 1.	2	2	4	5	5	5	5	4	2	1	5	3	5	5	5	5	5	1	1	5	5	1	3
1 4 2.	2	2	4	3	5	5	3	4	1	5	3	1	4	3	2	5	5	2	1	1	4	3	1
1 4 3.	1	3	5	3	4	5	4	4	1	3	5	2	3	1	4	3	5	1	1	2	2	2	1
1 4 4.	1	1	4	2	5	5	3	5	4	3	5	4	5	5	3	5	5	3	1	3	3	2	2
1 4 5.	2	2	3	2	4	5	3	4	1	5	4	1	4	3	4	1	2	1	1	1	4	5	1
1 4 6.	2	2	3	3	4	4	3	1	2	3	3	2	4	4	5	3	2	1	1	3	5	5	2
1 4 7.	2	2	4	4	5	5	4	4	2	3	3	2	2	3	4	4	5	2	1	3	4	4	1
1 4 8.	1	3	4	3	5	5	4	4	2	4	5	1	2	5	3	4	5	1	1	1	5	3	1
1 4 9.	2	2	2	2	2	2	2	4	1	5	2	1	2	4	1	3	5	1	5	5	5	5	2
1 5 0.	2	1	4	2	5	5	3	4	1	5	1	1	1	2	1	5	5	1	1	1	5	1	2
1 5 5	2	2	3	3	4	5	5	4	3	3	4	3	2	4	4	5	3	2	1	4	5	1	5

1.																							
1																							
5																							
2.	1	2	4	2	5	5	3	5	1	2	4	1	2	3	2	5	4	1	1	1	5	3	2
1																							
5																							
3.	2	1	3	2	3	4	3	4	2	4	2	3	3	4	3	3	2	1	2	4	4	3	2
1																							
5																							
4.	2	2	3	2	5	5	3	4	1	4	4	1	2	3	2	3	3	1	1	5	4	3	4
1																							
5																							
5.	2	3	5	3	4	5	4	5	2	4	3	2	5	4	5	5	5	4	1	5	4	3	3
1																							
5																							
6.	2	2	3	4	5	5	3	3	2	3	2	2	2	3	1	5	5	2	1	4	5	2	3
1																							
5																							
7.	2	3	4	5	3	5	5	5	1	2	3	2	4	3	4	5	3	1	2	3	2	3	4
1																							
5																							
8.	3	2	5	4	5	5	4	3	1	5	5	1	5	1	1	3	2	1	1	3	5	5	4
1																							
5																							
9.	1	2	3	2	4	5	4	4	2	5	4	1	3	5	4	3	2	2	1	5	1	2	5
1																							
6																							
0.	1	2	4	2	4	5	4	4	2	2	4	3	3	3	2	5	5	5	1	2	5	2	1
1																							
6																							
1.	3	3	4	4	5	5	4	5	4	1	5	5	5	5	5	5	5	4	1	4	5	1	5
1																							
6																							
2.	3	3	4	4	5	5	4	5	5	2	5	5	5	5	5	5	3	5	1	4	5	2	5
1																							
6																							
3.	3	3	4	3	5	5	4	4	2	2	4	4	4	4	4	4	2	2	1	3	5	5	5

Legenda k tabuľke: S1 - Smiech/ konverzácia, S2 - Úzka spolupráca, S3 - Časté dotyky, S4 – Obdarovávanie sa, S5 – Bozk na ústa, S6 – Sex, S7 – Časté spomínanie druhej osoby. 1 – 5 – úplne ľahostajne – takmer ľahostajne – rozrušene – trochu nahnevane – úplne rozčúlene.

P1 - P 1 - Peter si myslí, že je to najhoršia vec v živote, aká sa mu mohla stať. P2 - Peter Katku fyzicky napadne a urazí ju. P3 - Odíde bez slova preč. P 4 - Vylúči ju navždy zo svojho života. P5 - Chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom. P6 - Vyhodí ju z domu. P7 - Nikdy jej neodpustí. P8 - Opijem sa. P9 - Vynadám mu/jej. P10 - Rozplačem sa. P11 - Fyzicky ho/ ju napadnem. P12 - Nič to so mnou neurobí. P13 - Posnažím sa byť atraktívnejší/ atraktívnejšia. P14 - Dožadujem sa vysvetlenia. P15 - Rozprávam veľmi potichu, nekričím. P16 - Pôjdem na rande s niekym iným.

1 -5 – určite nie – skôr nie – možno – skôr áno – určite áno.

Príloha č. 5 - Dotazník

Dobrý deň,

na začiatok by som sa Vám chcela poďakovať za účasť na mojom výskume, ktorý prebieha za účelom diplomovej práce v obore psychológia na Filozofickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci. Témou diplomovej práce sú partnerské vzťahy. Dotazník sa skladá z 3 častí, 1. časť má 27 otázok, 2.časť má 75 otázok a 3. časť má 3 otázky. Mnohé otázky odkazujú na partnera- pokiaľ v súčasnosti partnera nemáte, predstavte si prosím vášho bývalého partnera alebo si predstavte, ako by ste sa cítili v rôznych situáciách, keby ste partnera mali.Zároveň Vás prosím o čo najväčšiu úprimnosť. Zaručujem maximálnu anonymitu, čo znamená, že ani ja, ani nikto iný nebude vedieť spojiť odpovede s Vašou osobou.Na prípadné postrehy či otázky rada odpoviem na e-mailovej adrese: dominika.bartkova@gmail.com

Vopred ďakujem!

Dominika Bartková

Pohlavie:

- muž
- žena

Vek:

Dosiahnuté vzdelanie:

- základné
- stredoškolské bez maturity
- stredoškolské s maturitou
- vysokoškolské

Rodinný stav:

- slobodný/á
- v partnerskom vzťahu

Dĺžka vzťahu:

I.časť:

„Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce“.

II. časť

„Plné znění použitých psychodiagnostických metod je uvedeno v tištěné verzi diplomové práce“.

III. časť

1. Predstavte si svojho partnera v nasledujúcich situáciách a pri každej určte na škále, ako by ste sa cítili.
 - Smiech/ konverzácia
 - Úzka spolupráca
 - Časté dotyky
 - Obdarovávanie sa
 - Bozk na ústa
 - Sex
 - Časté spomínanie 2.osoby

2. Katka a Peter spolu žijú 4 roky. Peter je vo vzťahu spokojný a cíti sa s Katkou šťastný. Jedného večera mal Peter cestovať na služobnú cestu. Po príchode na letisko zistil, že kvôli zlému počasiu jeho let preložili na druhý deň. Mal z toho radosť, že pred cestou strávi ešte večer s Katkou. Cestou z letiska kúpil fľašu vína a tešil sa, že ju prekvapí. Keď prišiel domov, našiel Katku v posteli s iným mužom.
 - Peter si myslí, že je to najhoršia vec v živote, aká sa mu mohla stať.
 - Peter Katku fyzicky napadne a urazí ju.
 - Odíde bez slova preč.
 - Vylúči ju navždy zo svojho života.
 - Chce sa jej pomstiť akýmkoľvek spôsobom.
 - Vyhodí ju z domu.
 - Nikdy jej neodpustí.

3. Ako by ste reagovali po odhalení nevery svojho partnera/ svojej partnerky?
 - Opijem sa.
 - Vynadám mu/jej.

- Rozplačem sa.
- Fyzicky ho/ ju napadnem.
- Nič to so mnou neurobí.
- Posnažím sa byť atraktívnejší/ atraktívnejšia.
- Dožadujem sa vysvetlenia.
- Rozprávam veľmi potichu, nekričím.
- Pôjdem na rande s niekým iným.